REPUBLIKA HRVATSKA

HRZ

174

Zagreb, 1991.

Redakcija ovoga broja dovršena je 17. kolovoza 1991.

REPUBLIKA HRVATSKA

Tromjesečni časopis. Glasilo Hrvatske republikanske zajednice. Tekst priređen u dogovoru s uredništvom istoimenog časopisa, koji izlazi u Buenos Airesu od 1951. godine. Časopis je registriran pri Ministarstvu informiranja Republike Hrvatske pod brojem 1340, dne 26. 8. 1991. Oslobođen plaćanja poreza na promet.

God. XLI — Rujan 1991. — Br. 174

Prof. Malkica Dugeč:

ISTINA O HRVATSKOJ

Zemlja hrvatska otkako postade, otkako nastade, bijaše ne samo najdraže i najsvetije tlo na kojemu je hrvatski rod živio, radio, molio, gradio i oplemenjivao je duhom i ljubavlju, već to bijaše i kamen spoticanja, voćka razdora, jer svojom ljepotom, prostranstvom i plodnošću nadmašivaše čak i snove o savršenstvu svega što su Bog i ljudski um stvorili te se mnogi o nju otimaše, želeći je prisvojiti, pokoriti, oteti.*

I tako sve od polovice 7. stoljeća, kada sestre Tuga i Buga sa braćom dovedoše Hrvate u današnje krajeve, pa do dana današnjega rod moj hrvatski, ne dirajući niti želeći tuđe već braneći samo svoje, hodio je stazama i trnovitim, i prašnim, i maglom zavijenim, i krvlju zalivenim, zorama uspavljivanim a mrakom buđenim, naricaljkama popločenim, ali i pjesmama novorođenih milovanju vječnosti zavjetovanim.

Ostavljajući za sobom samo tragove čovječnosti, kao opomenu i putokaz budućima kao da rekoše: zaludu su svi nasrtaji zlobnika, jer tko god pokuša zemlju hrvatsku pohlepom i mržnjom oskvrnuti, bit će izopćen iz srca Čovjeka!

* Predavanje održano u Stuttgartu dne 29. svibnja 1991.

Ostat će samo uspravni da bi svjedočili istinu o Hrvatskoj koja je na pravdi stasala i koja će zbog toga i u Vječnosti trajati. I tako bi: zlobnici ju nebrojeno puta gazili, ali nikada nisu pregazili. Otimali ju, ali nikada oteli. Prijetili joj mačem krvavim mrzeći je, ali je ne mogaše osvojiti, jer tko Hrvatskoj ljubav ljubavlju ne uzvrati — ne ugleda nikada modrinu neba hrvatskoga, već otrovan sumnjama gasne... i nestane u pepelu zaborava.

Obično se tvrdi da je povijest najbolja učiteljica života, no za Hrvate je najčešće bila lošom, jer ih je obmanjivala ili pokušavala zavesti u labirinte, čije izlaze su poznavali samo oni koji su je kao časoviti pobjednici i bilježili. Tako se događalo da su mnogi pisani dokumenti dospjeli do današnjih naraštaja okrnjeni, netočni, sumnjivi i pristrani, ali i teško provjerljivi, jer su tragovi istine o Hrvatskoj sustavno i pomno brisani, zatajivani a kadikad i zubom vremena oštećeni. No i po onome što je do naših dana ostalo, bjelodano je da je vlastita samostalna država, kao jedini oblik koji bi mogao zadovoljiti potrebe radinog i miroljubivog hrvatskog puka, oduvijek bio cilj kojemu su težili, nastojeći mu pri tome dati sve ljudskije, demokratskije i savršenije sadržaje.

Često razapinjani između Istoka i Zapada, Bizanta i Rima, Hrvati se već u 9. stoljeću priklanjaju Rimu, tj. Zapadu. Prvi pisani dokument, koji ujedno potvrđuje i postojanje suverene hrvatske države sa knezom na čelu, je poznata poslanica pape Ivana VIII. koju je 7. lipnja 879. god. uputio hrvatskom knezu Branimiru pravom osnivaču hrvatske političke nezavisnosti. Tom poslanicom papa Ivan VIII. zahvaljuje Branimiru što se vraća u "krilo svete stolice apostolske" te kaže: "Bit ćemo Ti skloni apostolskom blagosti da vazda lebdi nad Tobom blagoslov svetih apostola Petra i Pavla, i naš; da od vidljivih i nevidljivih neprijatelja budeš vazda siguran i spasen, i da lakše stečeš žuđenu pobjedu nad svojim neprijateljima... Kada smo, naime, na dan Uzašašća Gospodnjega čitali misu pred žrtvenikom svetoga Petra, digosmo ruke u vis te blagoslovismo Tebe, i narod Tvoj i zemlju Tvoju." (Vjekoslav Klaić: "Povijest Hrvata", str. 87.)

Povijesna je istina da Hrvatska, usprkos silnim osvajačkim nasrtajima na njenu samosvojnost i slobodu, od 925. kada se za Tomislava proglasila kraljevinom pa sve do danas nije

izgubila svoj državni kontinuitet. Iako je za Tomislava obuhvaćala 110.000 km², za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske od 1941.-1945. 120.000 km², a danas svega 56.538 km², iako su joj "otkidali ud za udom, gazili i krnjili mnoga prava prisegom zajamčena", jezgra, nukleus hrvatske države ostajao je nepogažen i djelujući kao magnet sa više ili manje snage uspijevao uvijek iznova povratiti otete dijelove.

Zaista je malo naroda na planeti Zemlji koji se mogu pohvaliti činjenicom da su, zahvaljujući svojoj slobodarskoj tradiciji i neuništivoj volji za životom u vlastitoj državi, poput ruže jerihonske — biljke koju pustinjski afrički vjetrovi isušenu i u lako klupko savijenu kao perce prenesu u daleka prostranstva, gdje pri dodiru prve kaplje rose ozeleni, oživi kao čarobnim štapićem dotaknuta — malo je, dakle, takvih naroda koji su se uvijek uspijevali othrvati zlim silama pa čak i nakon poraza ustajati i živjeti životom dostojnim čovjeka, jer ono što je kaplja rose ruži jerihonskoj bijahu hrvatskom rodu dašak slobode i vjera u pobjedu pravde. Oni bijaju tajni eliksir njegove besmrtnosti.

Također je istina da su, čuvajući svoje državne granice, Hrvati ujedno čuvali i hrvatski jezik koji se nebrojeno puta u burnoj povijesti hrvatske države pokazao kao najčvršći bedem, jer ga tuđinske pohlepe nisu uspjele zatrti. Iako već od 9. stoljeća Hrvati imaju svoje prve hrvatskim jezikom pisane spomenike (isprava kneza Trpimira od 4. ožujka 852. godine), a nešto kasnije i pravne dokumente (Poljički zakon, Vinodolski statut), iako su se i crkvene mise pored latinskog smjele služiti i hrvatskim jezikom, a prosvijećeni Hrvati hrvatskim jezikom pisali kako crkvene, tako isto i knjige svjetovnog sadržaja, tek u 19. stoljeću, zahvaljujući maču bana Jelačića, ali i 40.000 poginulih Hrvata, hrvatski jezik postade priznat i kao diplomatski jezik te dobi pravo da "gospoduje ne samo u seljačkoj kolibici, nego i u banskim dvorima."

Da bi se na temeljima istine o prošlosti hrvatskog naroda mogla graditi njegova sretnija budućnost, hrvatski znanstvenici će još mnogo vremena morati posvećivati istraživanju razvoja tisućugodišnjeg hrvatskog državnog kontinuiteta, 1300 godina kršćanstva u Hrvata kao i dvije tisuće i pet stotina godina postojanja hrvatskog imena.

Vjerujući iskustvom prokušanom pravilu da je istina naj-

djelotvorniji lijek protiv zaborava i najmoćniji saveznik pravednih ("Samo pravedni brane se ponavljanjem istine", reče hrvatski filozof i pjesnik Vlado Gotovac), na nama koji smo imali čast živjeti u Hrvatskoj, sa Hrvatskom i za Hrvatsku koja nije uvijek nudila samo životne radosti i u kojoj je broj lijesova kao po nekom pravilu uvijek bivao veći od broja kolijevki a sloboda naizgled nedohvatljiva voćka u vrtu beznađa, na nama je bila i ostala obveza da tu istinu prenosimo i na današnje naraštaje, da ju obznanjujemo svijetu ne prešućujući ni one najtanahnije, najsuptilnije trenutke koji su boljeli do srca, uvjeravajući ipak da je časno patiti, živjeti, raditi pa i umirati za Hrvatsku. Danas, kada je pred nama dan kojim obilježavamo rađanje novog hrvatskog doba, kada se pred nama razmiče koprena straha, a vidici najavljuju mirom protkane i suncem obasjane staze kojima opet zajedno moramo hoditi, savjest nalaže da se barem na čas osvrnemo i na one koje smo već prešli.

I krenemo li tragovima sjećanja, pred nama će kao iz nekog čudesnog čarobnog svijeta uskrsnuti dvorac sa tisućama šutnjom zazidanih prozora i vrata. Svjedoci vremena taj dvorac nazivaju Nezavisna Država Hrvatska, znajući pri tome da je bio sagrađen voljom, upornošću, žrtavama, i da je nikao kao plod povijesnih težnji čitavog hrvatskog naroda. Iako je svega 4 godine, u jeku krvavog ratnog vihora, bio obasjan svjetlima nade, iako su mu vrata samo 4 godine bila širom otvorena dobronamjernicima, iako su se njime prolamali i krikovi užasa, a tekle i suze radosnice — vjerovalo se, snivalo se i živjelo se u njemu kao da će u vječnosti trajati na ponos i sreću Hrvata i cijeloga roda. Bio je rat. Godine 1941., 1942., 1943. i 1944., pa i 1945. Godine iskušenja. Godine, koje se moraju pamtiti.

Strahujući od istine koja bi se prerano objavila, ostade obavijen prividnim zaboravom i šutnjom sve do nedavno. Srećom, Hrvatska je oduvijek imala slobodoumnika, pravednika i velikana koji se nisu bojali zaviriti u unutrašnjost toga još i danas zagonetnog dvorca. Jedan od njih životom je platio svoj pokušaj da kaže istinu o njemu, da dokaže kako je besmislen svaki pokušaj negiranja Nezavisne Države Hrvatske, koja je bila i međunarodno priznata, a još je besmisleniji pokušaj vladajućih da tzv. tabu-temama iz hrvatske

prošlosti pečate hrvatske sudbine i živote. Bio je to Bruno Bušić, koncem šezdesetih godina "najinteligentniji suradnik" drugog velikog sina hrvatskog naroda dr. Franje Tuđmana, koji je opet tamnicom iskupljivao visoku cijenu svoje znanstvene istine o nacionalnim problemima u Jugoslaviji te o žrtvama drugog svjetskog rata u Hrvatskoj. Danak zlosilju nad zemljom, nebom i dušom hrvatskom platili su još mnogi znani i neznani pripadnici hrvatskog roda. Jugoslavija, taj najnesretniji konglomerat prisilom ujedinjenih različitih naroda nad kojima su odviše dugo gospodarili bravari poput Tita, remenari poput Rankovića, čiju su djecu opismenjivali nepismeni, kojima su nevjernici propovijedali neku novu vjeru a čobani i analfabeti pljeskali oratorskim "sposobnostima" mucavaca, kojima su lopovi dijelili lekcije o poštenju, luđaci proglašavani pametnima a pametni luđacima, bila je nesreća za sve, no najveća za Hrvate, jer su oni plaćali i životima cijenu "sreće" što smiju živjeti u takvoj protuprirodnoj tvorevini.

Imputirajući im ne samo genocidnost, već i fašizam, iako u Hrvatskoj nikada nije postojala niti jedna fašistička stranka, "pobjednici" su na samom Bleiburškom polju 1945. god. pobili desetke tisuća Hrvata: muškaraca, žena, djece i staraca, pravdajući taj zločin perfidnom tvrdnjom da su "Hrvati morali umrijeti, da bi Jugoslavija živjela". Kao reakcija na neviđeni teror i sve teže uvjete preživljavanja, Hrvati su masovno počeli napuštati taj "socijalistički raj" i tako je hrvatska politička i ekonomska emigracija postala jedna od najvećih u svijetu.

Indoktrinacija komunizma, a kasnije i Šuvarova školska reforma, pokušali su i hrvatsku mladež svrstati u red polupismenih podanika koji neće biti u stanju misliti svojom glavom. Hrvatskim sinovima najčešće nije bilo omogućeno školovanje u vojnim školama i akademijama, kako bi već unaprijed bilo onemogućeno da hrvatskom mornaricom, hrvatskim zrakoplovstvom ili nekim drugim rodovima vojske komandiraju i hrvatski časnici. Znanje, sposobnosti, marljivost, ljudsko poštenje nisu bili cijenjeni dok je i sama pripadnost hrvatskom narodu označavana kao "magnum crimen", najveći grijeh. Ako bi se pojavio poneki slobodan glas, izraz bunta i protivljenja zlu — a Hrvati su po prirodi slobodarski narod i ni-

kada se nisu mirili sa ropstvom i podaništvom — pucale bi hrvatske kosti po Lepoglavi, Novoj Gradiški, Zenici, na Golom otoku. I dok su režimski sluge po naređenjima iz Beograda slali svoje plaćene ubojice i krvnike da i po zemljama slobodnog Zapada mučki ubijaju Hrvate, političke protivnike, kao što su to učinili sa Brunom Bušićem, Stjepanom Đurekovićem, Matom Kolićem, Nikolom Miličevićem, Ilijom Vučićem, Josipom Senićem i mnogim drugima, dok u Domovini iskra otpora još nije mogla buknuti plamenom svenarodne pobune, ulogu autentičnog tumača težnji hrvatskog naroda za mirom i slobodom u vlastitoj slobodnoj državi preuzimala je njegova politička emigracija.

Mirotvorna politika braće Radića, državotvorne ideje Oca Domovine dr. Ante Starčevića kao i gorko osobno iskustvo da je svaka Jugoslavija tamnica hrvatskog naroda te da se zato — kako reče pok. prof. Ivan Oršanić, ideolog Hrvatske republikanske stranke — "ima slomiti zadavljena hrvatskom voljom za slobodom", bili su temelj na kojemu su u svim europskim i prekomorskim državama djelovale hrvatske političke stranke i društva, kako bi tako organizirano upoznavali svijet sa istinom o Hrvatskoj i dokazali da se kada-tada moraju kidati lanci koji ju vezuju za stup sramote zvan Jugoslavija.

Tisućama letaka, prosvjeda, demonstracija, štrajkovima glađu, brošurama, knjigama, novinama, časopisima, osobnim kontaktima davali su do znanja da Hrvati nisu isključivi, jer za sebe traže isto onoliko prava koliko ga i drugim narodima nude. Nije bilo lako boriti se riječima protiv moćne velikosrpske mašinerije laži i uvreda koje je Zapadu podvaljivala kao jedinu istinu, uspijevajući tako opravdavati svoje megalomanske apetite prema Hrvatskoj te sve zločine nad Hrvatima.

Tek koncem šezdesetih godina, kada je broj političkih azilanata iz Hrvatske počeo poprimati zabrinjavajuće okvire, a posebno nakon gašenja Hrvatskog proljeća 1971. kada je cvijet hrvatske inteligencije morao potražiti utočište u zapadnoeuropskim i drugim zemljama, dok ih je 32.000 završilo po tamnicama; i slobodni Zapad je uvidio da je "nešto trulo u državi Danskoj". Porastao je tada interes za rad hrvatskih političkih organizacija, počelo se objektivnije pisati o hrvatskim

pečalbarima i Hrvatskoj, a predstavnici Hrvatskog narodnog vijeća, Hrvatske republikanske i Hrvatske seljačke stranke počeli su pronalaziti pažljive sugovornike i u američkom State Departmentu, i u Međunarodnom društvu za ljudska prava, i u Europskom parlamentu. Strah od Jugoslavije, tog bureta baruta koji može zapaliti cijeli svijet, probudio je i uspavanu savjest Europe. Svjesni da im slobodu neće darovati ni Istok ni Zapad, već da će do nje doći vlastitim radom i žrtvama, Hrvati nisu odustajali od svoje oslobodi-teljske djelatnosti.

Riječi moga i našega hrvatskoga intelektualca i borca za slobodu pok. prof. Bože Dugeča, izrečene prije punih 12 godina na jednoj desetotravanjskoj proslavi u Münchenu: "Nije sramota pasti, nego ne ustati," kao da su — i ne čuvši ih — slijedili bezbrojni hrvatski slobodoumnici u Domovini, a među kojima su bili i dr. Franjo Tuđman, i Stjepan Mesić, i dr. Marko Veselica, i Vladimir Šeks, i Vlado Gotovac, a koji su svi nakon trpljenja po jugo-gulazima izašli očeličeni i uspravni da bi nastavili započeti hod prema slobodi i da bi sa svima nama izveli Hrvatsku iz polustoljetnog mraka.

Bez obzira na dubinu patnji te tragiku narodnih i osobnih žrtava, svi smo mi postali svjedocima stvaranja hrvatskog zajedništva iseljene i domovinske Hrvatske, probuđene hrvatske narodne svijesti koja je svojom snagom djelovala i na promjene tuđih mišljenja o nama, i to u najpozitivnijem smislu. A sve to možemo i moramo zahvaliti ne samo pojedincima među nama, hrvatskim organizacijama i društvima širom svijeta, Matici hrvatskoj ili hrvatskim strankama, već u velikoj mjeri nesebičnom, požrtvovnom radu hrvatskih katoličkih misija i hrvatskog svećenstva. Oni nisu propuštali niti jednu priliku da bi sačuvali naš narodni identitet i da bi nas u stranom svijetu predstavili u pravom svjetlu: kao dio kulturne, pitome, kršćanske, civilizirane, miroljubive i slobodoljubive Europe, ali i kao beskompromisne borce kada su u pitanju istina i općenarodni, hrvatski interesi. No kako sloboda i oslobođenje jednog naroda ne mogu biti plod spontanog, već dugotrajnog i sustavnog rada, i za nas je ponekad važilo pravilo po kojem "mali bolovi govore, a veliki šute", kako to reče rimski filozof Seneka još u 4. stoljeću prije naše ere. Mi Hrvati, naime, nismo o svom najvećem

bolu: imperativu stvaranja nove, demokratske, socijalno pravedne i neovisne države Hrvatske, mogli pred svima otvoreno govoriti, jer je i sama pomisao na nju, posebice u stranom svijetu, izazivala nedvosmislene asocijacije na "ustašku, Pavelićevu NDH", kako bi nam znali predbacivati, a o kojoj još ni ovoga časa nisu doznali pravu istnu.

Da se "povijest ne briše ni u svojim strahotama, ni u svojim veličinama, ničija, pa ni hrvatska, nikome za volju, ljubav, štetu ili korist" (Ivan Oršanić), da se postepenim zamjenjivanjem pojma prava na nacionalnu državu, sinonimom prava naroda na samoodređenje, iskazuje zapravo ista misao i volja, da je šutnja ili odobravanje postojećeg stanja ili izdaja — sve to postade jasno tek nakon prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj, kada se hrvatski narod skoro listom izjasnio za suverenu državu Hrvatsku.

I kao prethodnice očovječene istine zavijoriše se hrvatske zastave sa povijesnim hrvatskim grbom širom Lijepe naše. Zaori se iz dubine slobodarska, nepotkupljiva, besmrtna riječ hrvatska.

Cvjetovi zla pognuše glave i zakuca srce hrvatsko tako snažno da su ga i gluhi mogli čuti. Vratiše se u Hrvatsku prognani i poljupcem zemlji hrvatskoj zapečatiše čežnje i patnjama protkano čekanje. I već počeše pravednici propovijedati pravdu, istinoljubivi istinu, vjernici vjeru, a čovječni čovječnost.

A 30. svibnja objavismo svijetu rađanje i uskrsnuće novog hrvatskog doba, htijući s njime podijeliti radost kao što braća u zlu zlo, a u dobru dobro podijele. I nadviše se opet crni oblaci nad nama. Crninom se odjenuše Plitvice, Knin, Pakrac, Borovo Selo, Vinkovci, Bratiškovci... Praznovjerni već pomišljaju da prokletstvo kralja Zvonimira siže i do naših dana. Zlobnici i mrzitelji u srcu Hrvatske njen kruh jedu pa ipak osporavaju svako pravo Hrvata na državnu suverenost i kažu: "Ni NDH nije bila suverena niti je obuhvaćala sav hrvatski povijesni i etnički teritorij" te vjerojatno po onoj Vukovoj "Srbi svi i svuda", ili po Garašaninu, ili po Memorandumu SANU-a o Velikoj Srbiji, otimaju gradove i sela hrvatska, naftu, šume, vlakove, autobuse, ubijaju i masakriraju, pljačkaju poput drumskih razbojnika i još se hvale svojim zlodjelima.

Iako svaku nepravdu prema Hrvatskoj osjećaju kao ubod noža u vlastito tijelo, Hrvati ne uzvraćaju istom mjerom. Sve dotle dok riječi mogu nadglasati zveket oružja, dok se zapaljenim svijećama, molitvama, mirovnim povorkama goloru-kog puka može suprotstavljati tenkovima, dok razum bude gospodar osjećajima, odgovor na mržnju bit će poziv na dostojanstvo, mir i toleranciju. No budu li prekoračene granice strpljivosti, Hrvatska će morati i znati drugačije progovoriti. Pri tome će biti svejedno kojoj stranci, kojem političkom društvu ili opredjeljenju pripadamo, jer kada treba braniti slobodu Hrvatske, svi zajedno koračat ćemo u stroju hrvatskoga naroda. Pa kao što se još nikada u svojoj povijesti ne istaknusmo kukavičlukom te nas ne pokoriše ni dužd, ni sultan, ni Austrija, ni Mađarska, ni Njemačka, ni Jugoslavija, svi su izgledi da ćemo i sa Srbijom možda već u skoroj budućnosti održavati učtive diplomatske i međudržavne veze.

I eto, krenuvši tragovima sjećanja, evocirasmo uspomene na prošlost, ponovismo istinu o Hrvatskoj, potvrdismo njome svoje spoznaje i spoznaje svojih predaka.

I ovoga časa, kada sa donekle pomućenom srećom, ali i iskrenim ponosom što smo i sami sudionici veličanstvenog čina rađanja nove, demokratske Hrvatske obilježavamo 30. svibnja kao dan obnovljene hrvatske državnosti, mi zapravo opet ponavljamo istinu po kojoj je Hrvatska bila suverena država još one daleke 879. godine, po kojoj svoju državnost nije izgubila ni 1.102. sporazumom zvanim Pacta conventa, po kojoj je i NDH bila država hrvatskog naroda, a njen povijesni državni kontinuitet je pravno postojao čak i u okvirima SFRJ u koje Hrvati nisu bili dobrovoljno ušli.

Ponavljajući istinu o Hrvatskoj mi pravdamo svoju pravednost i polažemo svoj sveti zavjet da se ni jedne istine o njoj nećemo odreći, jer je Hrvatska jedina i najsvetija istina u nama, jer je jedino Hrvatska ljubav koja nas ljudima čini i u besmrtnike svrstava. A tko Hrvatskoj ljubav ljubavlju ne uzvrati, ne ugleda nikada modrinu neba hrvatskoga, već otrovan sumnjama gasne... i nestane u pepelu zaborava.

Joja Ricov:

DVIJE BESJEDE

Donosimo dva nagovora Joje Ricova, hrvatskog književnika, čovjeka zaljubljena u slobodu. Ishodište mu je na ljevici, iako je uvijek bio i Hrvat i katolik a cilj mu je sloboda Hrvatske kao zemlje i Hrvata kao ljudi, pojedinaca. U želji da naši čitatelji upoznaju i taj vid hrvatske borbe za slobodu, donosimo u cijelosti dva sastavka, koji su djelomično bili objavljeni u **Glasniku Hrvatske demokratske zajednice.** [1]

UDBOVSKI EUFEMIZMI: JUGOKOMUNISTIČKA MIMIKRIJA

Na kardiogramu Yugoslaviae moriturae nastupio je trenutak maksimalna pozora zbog mijene (opasno?); ukoračaj

[1] Joja (Joso) Ricov rodio se je u Kalima (Zadar) 25. ožujka 1929. u obitelji otočkoga ribara. Osnovnu školu završio u Kalima, gimnaziju u Zadru, Filozofski fakultet u Zagrebu. Profesor slavistike. Pjesnik, prevoditelj, književni i likovni kritik i esejist, publicist i dramski pisac.

Sudionik NOB-e od srpnja 1943. do kraja drugog svjetskog rata. Brigadir na šest dobrovoljnih omladinskih radnih akcija, višestruko pohvaljivan i udarnik.

17. srpnja 1959., neposredno po povratku s III. festivala jugoslavenske poezije na Autoputu "Bratstvo i jedinstvo" (relacija Beograd-Ohrid), gdje je recitirao i tekstove iz svoje "heretičke" **Marabunte** (objelodanjene tek krajem 1968.), uhićen i zasužnjen u Zagrebu, te bez procesa i osude izgnan u dvogodišnje zatočeništvo na Grgur (otok Sv. Grgur). Na peticijsku intervenciju prijatelja Salvatorea Quasimoda, talijanskog nobelovca, kod predsjednika SFRJ, osobnim nalogom Josipa Broza Tita 19. travnja 1961. pušten iz zatvora.

Još od srednjoškolskih dana u više navrata (1947, 1950, 1951, 1959, 1972, 1976) hapšen, sumnjičen, saslušavan, premetan i zatvaran: neosuđivan!

Urednik **Hrvatskog književnog lista** do kraja (1968-1969), urednik Biblioteke poezije u Zajednici samostalnih pisaca TIN (1968-1969).

Audiorehabilitator u Centru SUVAG, član specijalističke ekipe stručnjaka Verbotonalne metode prof. dr. Petra Guberine u Italiji, suradnik talijanskih edicija, lektor Državnog i Katoličkog sveučilišta u Milanu, Joja Ricov je radio povremeno, kako u Jugoslaviji tako i u Italiji. Živi stalno u Zagrebu. (Sažetak iz životopisa objavljenog u njegovoj knjizi "Ušutkani", Zagreb, 1989.).

u kompromis. Na pomolu je, ako već ne i na djelu, **iznuđena** podjela vlasti, u fatamorganskoj viziji Srboslavije alias Serviae Magnae: dogovor Dedinja s Terazijama: srbovršja s opozicijom. Akteri sporazuma: SPS-SPC-SPO + doslužna žnora Armije, u imeničnu prijevodu: Slobodan-Pavle-Vuk, s natkriljenim orlom Veljkom alias generalissimusom Kadijom. — De Glavina Donja?

Nasuprot demokraciji, za mliječnozubu Republiku Hrvatsku i Hrvate taj — sanuovskomemorandumske i balvanijske ali i svetosavske fermentacije radi — pretpostavljan i očekivani šiljak znači krstodijelni barjačni 4 S (CCCC), u latinskome prijevodu: **viribus unitis,** što u ovoprostornom jezičnome prijenosu jednako: udruženim (ali čaršijskim, što hotje riet: velikosrpskim!) silama ili snagama — kako vam milije pada.

Sporazum?

Yes, sir! A ti si se zgranuo jer drugim ti se kazuje pa očajnički pitaš: kako? Pa zar su dotjerali i do...? I onda, vrišteći, sumiraš u skandiranju: s-poraz-uma!

Ali, ako tome baš tako moglo bi biti ili (a zašto ne bi?) jest, sretan Ti plov, Jugostradijo — ljubavi robijaša!

☆

Baš ovih dana vidjesmo na ekranu, i to prvi put poslije 43 godine bestijalna zaklona i anomimnosti (robiju i ne spominjemo!), otmjenošću duha neviđenu, damu od glave do pete: Olgu neprispodobivu. Sijevnu mi sviješću — napasne li usporedbe! — Pepica i Štefica, drugarice naravno, a i Johanna ridens — Jovanka dašto, drugarica i ona, ex-celentissima u slijedu. Da, baš u slijedu, kao na pozadinski serviranoj optužbenoj scenografiji Vuletićeva "Andrije Hebranga". Bje im to supružnički team veleubojničkog nam kvarteta dokumentarno udramljene — u višestotisućnu nizu samo još jedne više među nevinima — hrvatske žrtve titosauruske ere: Ranković, Kardelj, Broz i krunski uporno zakrabuljen, do danas sašitih usta, Milovan čika Đilas.

Ako je odista neodrživa, budući još i neumjesna i uvredljiva, usporedba Dame s "drugaricama", moguća li je, pitam se, usporedba Andrije joj s "drugovima", onijeh na-

ravno s pozadna kvarteta HNK — ili je bolje da to ostaviš za druge?

1. veljače 1991. navršila se godina dana od Osnivačke skupštine Hrvatskoga društva političkih zatvorenika (u mojoj zamisli i neusvojenu prijedlogu Hrvatskog bratstva politički i ideološki obilježenih, s neozbiljenim glasilom "Sužanj" umjesto ozbiljena "Zatvorenik"), a susljednoga dana odvila se — tada još u dobro nadziranoj "slobodi" — Osnivačka skupština HDZ-a za Novi Zagreb. Bilo je to u Remetincu, dopodneva 18. veljače 1990.

Odgovoran pred svojim narodom i trenom povijesti koja ne čeka, pristupio sam govornici i izgovorio, odgurnut a bez koncepta, besjedu koju, registriranu na walkmanu, prenosim doslovce, bilježeći ju prema neposrednu ondašnjem zapisu što i sad stoji u naslovu. Slušam ga:

"Kao jedan od urednika lista "Zatvorenik", glasila Hrvatskog društva političkih zatvorenika, pozdravljam Osnivačku skupštinu Hrvatske demokratske zajednice u Novom Zagrebu, želeći joj sve dobro u budućnosti ovog naroda; ali bih htio ovaj trenutak nazočnosti i zajedništva s vama posvetiti, barem kratkim prisjećanjem, razlozima robijaškog dijela hrvatskoga naroda, koji su nas naveli, dubinski, pokrenuti našu Zajednicu.

Progoni i represalije nad hrvatskim narodom započeli su s osnutkom Države Slovenaca, Hrvata i Srba, intenzivirali se padom Kraljevine Jugoslavije, rasplamsali tijekom II. svjetskog rata, kulminirali 8. svibnja 1945.

Moje osobno iskustvo sužnja u ovoj državi seže u daleku 1947. Za leđima sam već imao progonstvo u klasičnoj talijanskoj gimnaziji pri Nadbiskupskom sjemeništu u Zadru, iz kojega sam kao Hrvat čista čela i nepokoriv antitotalitarist u fašističkoj Italiji bio isključen pod optužbom "bezbožac i komunist". Bilo je to početkom srpnja 1943. Iza toga uslijedio je još jedan dramatičan šok s uhićenjem od strane Gestapoa i njemačkih vojnika u župnoj crkvi Kali, sučelice Zadru, na mome rodnom otoku, odakle sam deportiran u njemački koncentracioni logor Musapstan iznad Zadra, svibnja 1944. Bio sam tada upravo ukoračio u petnaestu godinu života; najmlađi robijaš na tome tužnom hrvatskom tlu.

Bila bi duga i mučna priča kada bih sada nastavio, dalje,

o zločinima i bezakonju Jugo-securitatea. Ja bih se radije okrenuo budućnosti do koje nama, braćo, u ovom povijesnom trenutku treba biti neusporedivo više stalo. Pa ipak, u počast svim umorenim i preminulim robijašima hrvatske povijesti XX. stoljeća — od Stipice Radića i Alojzija Stepinca do Andrije Hebranga, Iva Mašine, Bruna Bušića, Vladimira Frajtića, Ante Dapića... — izgovorit ću **Moj govor pred zoru,** izgrcan u ćeliji izolacije na sjeverozapadnom rtu konclogoraškog otoka Sv. Grgur, do Golog otoka u Kvarneru, koji Ćeća Stefanović sa svojim ortakom, voždom i nalogodavcem Aleksandrom II. aliti drugom Markom po zakonima svoje jugokomunističke mimikrije i udbovske mu poetike krsti eufemizmom "Posebna ustanova Grgur". Zbi se to jedne daleke, zapjenjene zime, Ljeta Belzebubova 1960. Ne ponovilo se, u sve vijeke vjekova, na tlu i u prostorima Lijepe Naše, ni igdje drugo na ovom — Mandelinome i našem — nepravednome i tužnom svijetu!

"Afriko ti si u meni kao trn u rani,
učini od mene kamen svoje praćke,
od mojih usta usne svoga bola,
od koljena mojih slomljene
stupove tvoga poniženja."

Jacques Roumain

Ja ustajem u ime milijuna ljudi i kažem:
Na svijetu ima samo jedan zakon, samo jedno
htijenje, samo jedna strast: živjeti
slobodno, bez granica i bez stege, na
bezgranično slobodnoj Zemlji, a jauk
ove istine ponavlja čovjek od pamtivijeka i biva
predmet lomače na trgovima, sjekire
krvave na pladnju, žrtve
grobomračnih ćelija. Bubri u njemu prapočetna
srdžba krvoloka, stravična golotinja biološke jedinke
surovih zakona života.

Broj, 9, 29, 31, 1, rođen u Hrvatskoj, na jednom otoku
sjevernoga Sredozemlja, sred pitomih uvala Jadranskoga mora.
Volim domovinu mojih izigranih očeva, njen
(gordi?) narod, Adamovo potomstvo silom poniženih prometeja.

Biju me kandžijom, a ja im vraćam ljubav.

S kandžijom također iznad tjemena, mali Kaito posrće
cijelo djetinjstvo u gnjali plantažnoga polja za šaku
neljuštene riže, a njegova brata, u srcu
kršćanskog Pariza, nadohvat Slavoluku pobjede guši
obijesni teddy boy — jer ima crnu put.

Još pište krkljajući u grcajima koje li to jame i još se
uvijek, u rano sunce svibnja, krvlju nevinih isparava
šuma bukava u Buchenwaldu. A gore,
u jednom usamljenom selu panonske ravni i dolje,
na sjever i na jug, kuhaju mladiće — žive
u vagonetama, jer nariču: sloboda!

Kain ubija Abela — Kaine koji ubijaš! — i križni
putovi rastu s ćilimom kostura od Jeruzalema do Moskve,
do Morave, Nagasaki, Berlina.

Vi koji skupljate žito
Vi koji držite nož
Vi koji kujete zakon:
Dajte nam ruku prijatelja.

Kunić, nedužna ljupka divljač, ište
svoj log u kamenjaru — i gle: sada
već sije mjesec u njegovu razvaljenu utrobu.

Konferencijaši Babilona, galamdžije mira! Zar ne vidite,
još uvijek, koliko je uistinu tužan, za još jutros
hitar, jedan mladi život s draguljnim
okom i toplim otkucajem u grudima, ovaj
pogrebni dan, tako lijep u nagovještaj proljeća,
8. ožujka 1960.
na jednoj opekotini Zemlje?"

JATACI BALVANIJE — ZAGRLJAJ?

(Misoroj uz Plenum)

Kakve to dane brodim? Kamo brodi ; Bože: moj narod, Zagreb, Croatia?... JNA i — Ban!

Možda je jednom i bila: to što kratica joj kaže. Možda je to, dijelom čak vjerojatno, i sada. Ali ono prije ni tjedan dana, ono s ekrana danas!... Može li odista dalje?

Ti si nespokojan — jer živiš u Jugoslaviji. Spoznaja okrutna, a spasonosna. Još od najranijega djetinjstva, stalno na mušici, i konclogoraški si stradavao: jer si se rodio (a i ćutio i bio) — u četnoslaviji! — Hrvat. U svome vlastitome domu ti si Jugoslavije radi, šezdeset i dvije godine građanin najnižega reda, a kao pisac — pa zar da i to laneš? — odbijan, brisan, negiran od pendrekaške sluganije i u hrvatskoj kulturi, nealterirane u praksi do nadnevka 9. veljače 1991.

Dionik (da i to kažeš — kome?) otpora svoga naroda u ugrabljenom dijelu Naše, platio si, još dječakom, danak u krvi i robijanju, doživio izgon otpirjela zavojevača (fašista s nacistima, s poganom kokardnom sluganijom) i, preko noći, probudio se nanovo — okupiran!

Od bleiburškog pokolja Ona tu — kažu — brani granice: od koga?

Ona — sada to valjda konačno vidi i maćuhinska Europe i maloumni West — kao proširena a sveoružana OZNA alias (h)UDBA-KOS čuva isključivo unutarnji poredak ovog, antifašističkim uzjahom saveznički instalirana, jugo-boljševičkog totalitarizma.

Gaziti neotuđiva građanska i nacionalna, čak i ljudska prava, čovjeka XX. stoljeća!

Ne! Pukla je naša katalinska strpljivost, iscurilo je povjerenje.

Ne može računati na podršku, a kamoli na ljubav kćeri moga naroda armija (ili njen vrhuškin "organ"! — svejedno) koja u višenacionalnoj zajednici štiti i b(d)ije nad interesima samo jedne, a zna se koje, nacije, očijukajući i podupirući, a kako bestidno i podlo, pogubno zloćudno sjeme otrovnoga Đuića.

Nema pravo nazivati se **jugoslavenska,** ako je duhom, jezikom i postupcima — a dokazala je to — isključivo i nadasve srpska. Još manje prava ima krstiti se "populaire", ako se grozi narodu, upravo ovom, mojemu, što ju je na svojem — povijesnom i etničkome! — tlu, kroz Sutjeske i

Neretve, živim zidom najdražih svojih sinova, iz zajamčene smrti izveo na život. A što se vastočnih nam (čusmo i Zlobice i Brane!) mimikriziranih komunaca tiče, neka se — i po Vuku i Garašaninu imaju itekako razloga! — neka se i dalje grabe za Srboslaviju, ali na pašalučkome, a ne na Šubićevu tlu.

Čusmo i "Informaciju" (P. SFRJ cijeni eufemizme!) Političke uprave JNA. Na djelu je — šapuće Lucifer iz kuta — prešutan dosluh trokuta: Moskva-Bagdad-Beograd. Črleni tyrannosaurus, tek što ne crkotina živa, trza se Zemlji pred očima. Njegova balkanska konkubina prima zadnji kisik.

U Jugostradiju?

Dragi moj Radoje Domanoviću, kako tupoglavo, brate, bezumno i nezahvalno potomstvo! Uz A.G.M. i Salvatorea, i Ti me eto pouči: što misao te, ne oči nose — bježi od despota, zvao se Đurađ ili Josif, Aleksandar ili Slobodan!

Hvala Ti, što iz daleke, etički izblijedjele Ti Serviae, Tvoga "mrtvog mora" s neizostavno aplaudiranim "Voždom" osvjetljuješ i danas moralne nakaze uokolo: Slijepce na rubu nepovratne provalije, ali i konformiste u krdima i papane i ziheraše, svu onu — ne vidiš je? — mulju kalkulanata i (j)ugusa što mjesecima već šute nad terorom s ceste, a povazdan su tu, pod krovom književnika s Trga — očiti jataci balvanije. I Jugos(t)radije, dašto, koju i otvorenih očiju sanjaju u zakrabuljenu muku, u ovoj mojoj — ni za dlaku manje no i njihovoj — do krvi isisanoj Arvatiji, Srbine čestiti barutizirane jave!

Koliko put već izigranu i osakaćenu, nude mi bezočno i dalje mračaru i jame, brodolom treći na pomolu: dvostruk već — plaćen i kajanjem u očaju — promašaj Jugoslavije.

Zagrljaj?

Odbijam, grapče, zagrljaj kojim me sputavaš i gušiš, kojim mom nedužnome narodu već preko sedam puta deset ljeta, a meni pola stoljeća, šiljiš omču za vrat![2]

---

[2] Besjeda kojom se autor ovog teksta uključio u raspravu Društva hrvatskih književnika na Izvanrednom plenumu s jedinom točkom dnevnog reda "Političke prilike u Republici Hrvatskoj", održanom u prostorijama DHK na Trgu bana Jelačića 7, u Zagrebu, od 11 do 14 sati 9. veljače 1991.

Milan Ivkošić:

Od "hrvatskog proljeća" do samostalne Hrvatske

Hrvatsko proljeće nije se dogodilo slučajno i kad bi se ozbiljno govorilo o njemu, trebalo bi zapravo analizirati stanje u Hrvatskoj sve od Ilirskog pokreta do same godine 1971. Ali mi se možemo ograničiti na vrijeme od 1918. do 1971. *

Hrvatsko nacionalno pitanje nije riješeno u razdoblju od 1918. do početka drugog svjetskog rata, a pogotovo nije riješeno za vrijeme samoga rata. Knjiga Ivana Supeka "Krivovjernik na ljevici" pokazuje kako je velik bio animozitet prema Hrvatima u NOB i kako su Milovan Đilas, Aleksandar Ranković i drugi nastojali što više omalovažiti pokret otpora u Hrvatskoj i pridati mu što manje značenje.

Premda su komunisti, otkako su uzeli vlast, stalno govorili da je riješeno nacionalno pitanje, to se pitanje nije rješavalo ni poslije 1945. Mnogi su Hrvati uklanjani s najviših položaja u federaciji, no i oni koji su ostali na njima, uvijek su bili nezadovoljni rješenjem koje je dolazilo iz Beograda. Ako ćemo pravo, ni sam Tito nije bio zadovoljan. On je uvijek kalkulirao i nikada nije bio zadovoljan rješenjem nacionalnog pitanja u Jugoslaviji. To pokazuje i njegov obračun s Rankovićem 1966., za koji ne bih baš rekao da je bio isključivo borba za vlast. Vjerojatno je Tito htio bar donekle liberalizirati život u Jugoslaviji, a samom liberalizacijom moralo se postaviti i pitanje međunacionalnih odnosa u njoj, jer se dobro znalo da Srbi imaju sve ključne položaje u vojsci, u političkom vrhu Jugoslavije i u policiji, te da se odlijeva nacionalni dohodak iz Hrvatske.

Poslije 1966. počelo se pisati slobodnije, disati

---

* Ovaj je članak rezultat pismenog razgovora između pisca i našega uredništva. Nastojali smo postići intervju o njegovim pogledima na razdoblje između 1967. do 1971. Osim toga, budući da spada u naraštaj koji je za "hrvatskog proljeća" ušao u hrvatski javni život, zamolili smo ga da nam izrazi svoje poglede na hrvatsku sadašnjost.

Primivši njegove odgovore, složili smo se s njime da je naš razgovor izgubio značaj intervjua i da bi mu bolje odgovarao oblik maloga eseja.

slobodnije, a posljedica toga bila je i neka sloboda i u medijima u Hrvatskoj. Pojavio se je **Hrvatski književni list** koji je pokrenuo Zlatko Tomičić, a i u **Vjesnikovim** izdanjima počelo se pisati slobodnije. Istina, HKL je uskoro prestao izlaziti, a njegov je urednik kasnije osuđen, ali gotovo kao izravna posljedica obračuna Tita s Rankovićem pojavljuju se Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo, koji na dnevni red postavljaju nacionalno pitanje, pitanje deviznog režima, odlijevanje nacionalnog dohotka i druga aktualna pitanja hrvatskog javnog života.

Međutim, ni najslobodniji novinari u najslobodnijim tekstovima nikada nisu spominjali ni višestranački sustav, ni napuštanje socijalizma, ni odcjepljenje Hrvatske od Jugoslavije. Na jednom sastanku za novinare što ga je organizirala 1990. Koalicija narodnog sporazuma Savka Dabčević-Kučar izričito je priznala da tada nitko nije spomenuo višestranački sustav, da se sve mislilo rješavati u okviru Jugoslavije, u okviru socijalizma, pa i u okviru jedne partije. Po mom mišljenju tada nije bilo uvjeta u Europi ni za višestranački sustav, ni za samostalniju Hrvatsku, a pogotovo ne za hrvatsku državu koja bi se eventualno mogla odcijepiti od Jugoslavije. Ni najekstremniji ljudi nisu tada spominjali ono što je danas postalo dio svakidašnjih razgovora u politici, u uredu, svuda.

Da li su tada Hrvati odlučno zastupali osnivanje hrvatske države? Nisu, jer se o tome tada nije moglo govoriti. Nije bilo višestranačkog sustava, nije bilo izbora, hrvatski narod uopće nije bio na političkoj sceni, nije ni o čemu odlučivao i nitko ga nije ni za što pitao. Stoga su se mnogi Hrvati zadovoljavali s većom nacionalnom i osobnom slobodom priznavajući jugoslavenski okvir i političko prvenstvo Saveza komunista. Međutim, poslije sjednice u Karađorđevu početkom prosinca 1971. i to je propalo.

Postojalo je uvjerenje, pogotovo među ekstremnim emigrantima, da se u ovoj zemlji baš nikako nije živjelo. Recimo, ja pripadam onoj vrsti ljudi koje politika ne obuzima posve. Smatram da je čovjek kao potok: ako ga zaustavite na jednom mjestu, nađe korito na drugom mjestu, jer mora teći. Tako smo nakon sjednice u Karađorđevu 1971. mi u omladinskom listu **Tlo** bili šokirani. Neki su ljudi plakali Taj

je šok trajao dosta dugo. Zavladao je strah, užasan strah. Isprva su političari govorili da neće biti hapšenja. Međutim, domalo počela su hapšenja, pa se strah još više pojačao. Neki su se moji kolege novinari brzo prilagodili novom vremenu, novoj politici. Ja se nisam prilagodio i premda sam povremeno od 1972. do 1990. pisao, ni u jednom tekstu nisam izrazio slaganje s novom vlašću i s novom politikom. Bavio sam se uglavnom temama iz književnosti, kulture ili nekih drugih politički neutralnih područja. No u tom razdoblju od 1972. do 1990. bilo je i malo liberalnijih godina i malo liberalnijih političara, a po novinama se znalo naći i malo hrabrijih urednika, tako da se između redaka moglo progovoriti nešto o politici.

Hrvatskom proljeću pripadao sam kao mladić. Nikada ga nisam kritizirao. Onda smo svi mi bili tripalovci i svi smo na neki način bili odani Savki. Okvir sloboda koji su nam oni davali u omladinskom tisku bio je za nas dovoljno širok da se prilično slobodno izrazimo i mi smo na neki način bili zahvalni Savki i Tripalu što su nam to omogućili. A to da taj okvir, što će vrijeme pokazati, nije bio dovoljan, o tome nismo puno razmišljali. Nastojali smo što više iskoristiti mogućnosti koje smo imali.

Tada sam puno pisao u omladinskom listu **Tlo.** Stjepan Čuić je bio glavni urednik, a ja sam jedno vrijeme bio njegov zamjenik. Naš izdavač je bila omladinska organizacija, čiji predsjednik, Ivica Vrkić, nikad nije prigovorio zbog ijednog teksta koji smo objavili. A to je bila velika novost i u omladinskom novinstvu. Omogućavala nam je da se u okvirima onih sloboda koje nam je tadašnja politika dopuštala izrazimo do kraja. Ja sam prvi pisao o povratku spomenika bana Jelačića na Trg republike. I sjećam se da smo na Trgu republike taj broj Tla za jedno popodne prodali u 30.000 primjeraka. U tom tekstu nisam bio baš žestok. Načelno sam postavio pitanje povratka spomenika, ali i to je bilo strašno puno. Samo spominjanje imena bana Jelačića i toga spomenika, unatoč slobodama što ih je omogućio Savez komunista Hrvatske, bilo je izuzetno riskantno i moglo je imati neugodnih posljedica.

U ono vrijeme iskorištavali smo te uvjete koliko god smo mogli, čekajući, dakako, vrijeme u kojem ništa više

neće biti zabranjeno, ništa više neće biti tabu tema, pa ni tema o hrvatskoj državi i hrvatskoj nezavisnosti. Međutim, jednostavno, tada vrijeme još nije bilo sazrelo za javni govor i razgovor o takvim temama. Savka i Tripalo bili su maksimum koji se mogao dobiti i očekivati u Hrvatskoj unatoč tome što još uvijek nije bilo govora ni o višestranačju, ni o hrvatskoj državi kao nezavisnoj, ni o odcjepljenju.

☆

Nije točno da poslije rata nije bilo obiteljskog života u Hrvatskoj. Bilo ga je, itekako ga je bilo. Koliko god se jedan narod uništavao, on se ne da uništiti. Koliko god se nastojala u njemu zatrti vjera, ona se zatrti ne može. I koliko god su se nastojala uništiti ona načela na kojima se temelji obiteljski život unutar jedne nacije, ona se ne mogu zatrti.

Znam što su pričali ljudi iz moga kraja koji su išli u inozemstvo i tamo čuli što naši emigranti, naši ustaše, koji se nisu smjeli vratiti, misle o Hrvatskoj i Jugoslaviji. Mislilo se tamo i govorilo da ovdje nema pod milim Bogom ništa, ni jednog radija, ni jednog televizora, ni jedne asfaltirane ceste. Nije Hrvatska bila tako žestoko uništavana da u njoj nije moglo ništa ostati, ništa rasti. Istina, iz nje su se ljudi mnogo iseljavali, ali u njoj su se ljudi i ženili i veselili, jeli dobro i pili. Preoštro je zato tvrditi da nije bilo obiteljskog života, ali se može reći da je Hrvatska kao nacija u ovih pedeset godina jako nagrižena, da su joj poljuljani temelji, da je moral čak i u narodu, usudio bih se reći, vrlo nisko pao i mislim da će trebati dosta vremena da Hrvatska doživi moralnu obnovu. Na koji se način očituje taj nemoral? Očituje se na sto načina. Ni narod nije ono što se o njemu obično govori i nije onakav kakvim ga se idealizira. Komunizam sa svojim nepotizmom, vezama, s načinom napredovanja u društvu koji je uvijek podrazumijevao da imate neku zaštitu iza sebe, da vas netko gura, da neka moć mora stajati iza vas, taj način razmišljanja ušao je u sam narod i uvjetovao je tako reći njegovo ponašanje. Proći će dosta vremena dok će sposobni pojedinci moći napredovati u svakom pogledu a da im za taj napredak ne treba ničija zaštita nego samo njihova sprema na određenom području, kvaliteta. Mislim na poslovne ljude, na liječnike, teoretičare,

obrtnike, na ljude na svim poljima djelatnosti, a ne samo na javne djelatnike.

Danas vlada čudno stanje u Hrvatskoj. S jedne strane obnavlja se nacionalna patetika devetnaestog stoljeća, oživljavaju se mitovi prošlosti, a s druge strane zasuti smo, mogu reći baš zasuti, mitovima što ih proizvode američki mediji, američki način života. Tako imamo strašne suprotnosti. Na televiziji imamo danas odgojne, obrazovne emisije o nekim hrvatskim velikanima, ima i puno moraliziranja, pa i suvišnog moraliziranja i suvišne patetizacije hrvatske prošlosti s jedne strane, a s druge strane imamo takvo smeće na televiziji, u novinama, u knjigama, koje je potpuno suprotno duhu hrvatske čestitosti. Nemam ništa protiv isticanja hrvatske povijesti. Naprotiv. Treba otkriti zastore koji su skrivali hrvatsku povijest i pokazati tko smo i što smo. Ali uvijek iza prenaglašene nacionalne patetike nekako se krije nečiji interes, nečiji probitak, ili probitak određene stranke ili određene politike. Nekome će ovo zazvučati čak pomalo heretički, ali mislim da je u interesu hrvatskoga naroda da bude povezan sa svojim korijenima i istodobno da bude moderan i suvremen.

☆

Kad zbrojite što se dogodilo u zadnje dvije i pol godine i to usporedite s onim što smo imali prije, recimo, pet godina, vidjet ćete da to nisu neki veliki dobici. Dobitak je u tome što nema više političkih zatvorenika, što se Hrvati u inozemstvu mogu vratiti u domovinu i što su malo slobodnija sredstva informiranja. Ali kad gledate gospodarske dobitke, pa i moralne dobitke, napredak nije velik.

Kako nije velik? Prelazak na privatno vlasništvo gotovo još nije započeo. Stanje u kojem se nalaze poduzeća, pogotovo velika poduzeća, upravo je katastrofalno; nisu ni društvena ni privatna. Otpušta se mnoštvo ljudi, mnoga poduzeća dolaze pod stečaj, sirotinje ima čak i više nego prije nekoliko godina, mogućnosti za posao su se smanjile. Komunisti — uz to— ne samo da nisu sišli sa scene, nego se na jedan lukav način održavaju na tisućama i tisućama mjesta, pa čak i tamo gdje se govorilo da bi ih najprije trebalo

ukloniti. Nisam za revanšizam, nisam za kažnjavanje, ali komunizam kao način opstanka, kao model ponašanja, kao etika, trebalo bi temeljito iskorijeniti. Ne vjerujem da se to može učiniti a da komunisti ne odu sa važnijih mjesta u Hrvatskoj. Međutim, oni ne samo da ne odlaze, nego mi se čini da se oporavljaju i da učvršćuju svoje položaje.

☆

U prošlosti sam imao, a i danas još uvijek imam, pomalo djetinji odnos prema politici. Meni su u ovoj nesretnoj zemlji u kojoj je politika bila zabranjena uvijek bile zanimljive političke senzacije. I 1968. bio sam veseo kad sam sudjelovao u studentskim demonstracijama u kojima nije bilo nacionalnih naglasaka. Volio sam ići po mitinzima, volio sam što se uopće nešto događa, pa sam se onda 1971. uključio u javni život. A i sada sam se iznova uključio. Bio sam član Izvršnog odbora Hrvatske socijalno-liberalne stranke zato što je ona osnovana među prvima i bila je pokretač prvog nacionalnog glasila. Da, mi smo pokrenuli prvo glasilo koje nije bilo režimsko. Ali ja nisam za politiku. Onaj tko se želi baviti politikom mora prihvatiti ono što se može nazvati političkim moralom. A taj politički moral nije baš naš svakidašnji moral. U politici se podmeću noge ne samo kod nas nego svagdje u svijetu. I u demokratskom zapadnom svijetu onaj tko nije spreman na političke igre, na političke smicalice, tko nije spreman šutjeti onda kad mu se strašno govori, i tko nije spreman govoriti onda kad bi želio šutjeti, tko nije spreman zatomljivati u sebi neke osjećaje, ponekad vrlo plemenite osjećaje, taj se može baviti politikom ali neće imati uspjeha, jer će ga uvijek otkloniti.

Kako sam se u takvom društvenom okruženju uspio održati na visini, ako je riječ o visokom moralu. Uspio sam, jer sam se uvijek posvađao, uvijek sam odlazio. Moje stradalništvo uopće se ne može nazvati stradalništvom. Imao sam relativno miran život s dugim razdobljima u kojima mi je bilo zabranjeno pisati. Poslije 1971. uvijek sam se morao zadovoljavati marginalnim poslovima u novinarstvu. Tako sam gotovo petnaest godina bio lektor. Ispravljao sam tuđe tekstove umjesto da pišem svoje. No to stradalništvo nije

bilo bogzna kakvo: nikada nisam bio u zatvoru. Ovu činjenicu ne smatram niti svojom prednošću niti nedostatkom, jer sada vidim da su mnogi stradavali zato što su htjeli vlast i neki je danas imaju, pa neka sada nadoknade to svoje stradalništvo. Međutim, ne bih bio sretan kad bi to nadoknađivanje škodilo Hrvatskoj.

Neku vrstu autoritativne vlasti imamo i danas u Hrvatskoj. Meni se osobno ne sviđa stvaranje novog kulta ličnosti u liku dr. Franje Tuđmana. Budućnost će pokazati da li se taj kult ličnosti stvara zato što je pedeset godina Titova kulta ličnosti ovo podneblje učinilo pogodnim za stvaranje kulta ličnosti općenito ili se taj kult ličnosti stvara po želji nove vlasti da bi se lakše vladalo. Kad vidim te manifestacije kulta ličnosti, osjećam se uvrijeđenim, jer se i ja osjećam pripadnikom hrvatskoga naroda i mislim da je hrvatski narod dovoljno kulturan, dovoljno slobodouman i kao skup pojedinaca dovoljno samosvjestan, da mu nisu potrebni nikakvi kultovi i nikakvo nošenje slika, jer mi nismo nikakvo pleme nego smo moderan europskih narod. Osjećam da živimo u vrlo nezgodnom okruženju. Ovo okruženje bit će još dugo velika prepreka za razvitak nove hrvatske demokracije. Ono "ne smijemo sada, moramo svi biti uz novu vlast, jer nam prijete Srbi". U redu, prijete nam. I ja bih bio najsretniji kada bi Hrvatska mogla početi živjeti tako da joj sa strane nitko ne prijeti. I, na kraju krajeva, ako joj prijeti, da se junački odupre.

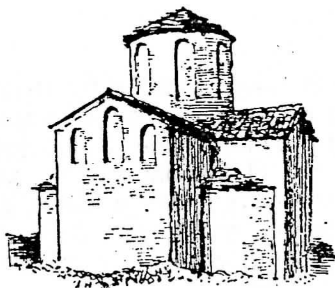
☆

Kakva je moja vizija buduće hrvatske države? Mislim da bi bilo idealno da se prvo razbije Jugoslavija, da se sve države formalno i pravno odvoje, uključujući i Kosovo, i da se onda dogovaraju. U takvom slučaju ne bi me smetalo ako bi Bosna i Hercegovina ostala kakva jest, ako bi Hrvatska ostala u današnjim granicama, Srbija u sadašnjim granicama, Kosovo kao republika, te autonomna Vojvodina.

Ali u takvom slučaju trebalo bi da Hrvati u Bosni i Hercegovini stvarno budu politički subjekt koji se ne bi smio razlikovati od Hrvatske. Naime ne znam kako bi hrvatska država mogla obuhvatiti cijelo područje Bosne i Hercego-

vine ili njezin najveći dio, a da opet ne nastanu vječiti problemi bosansko-hercegovačkih Srba i onih bosansko-hercegovačkih muslimana koji se ne osjećaju Hrvatima nego Muslimanima. Možda ne bi bilo loše da se osnuje zapadna konfederacija koja bi obuhvaćala Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu-Hercegovinu. No pitanje je da li bi Srbi pristali na takvo rješenje.

U svakom slučaju sam za to da Hrvati ne budu više ponižavani. Mislim da ja na Hrvatsku prenosim jednu svoju osobnu poziciju u životu. Nikada nisam dopustio da netko zađe na moj teritorij, da ga osvoji i da na njemu diktira moje ponašanje i moje granice slobode. Ako su mi izvana te granice bile određivane, one su unutar mene uvijek bile beskrajne, i zato mislim da je nužno vratiti ponos Hrvatskoj i Hrvatima. Tko to učini, tko vrati taj ponos Hrvatima, taj će učiniti najveće dobro za Hrvatsku i Hrvate. Jer, na kraju krajeva, možda ovdje za nekoliko tisuća godina bude pustoš, ali dok smo tu, trebamo biti ponosni i znati zašto ovdje živimo, da smo od Boga dani i da sa Bogom komuniciramo, i da ostavimo neki znak na ovoj zemlji. A znakove na ovoj zemlji nikada nisu ostavili kukavice već su uvijek ostavljali ponosni ljudi.

Osnivačka skupština Hrvatske republikanske zajednice

Preko sto osnivača i simpatizera skupilo se je dne 15. lipnja 1991. u 18,15 sati u prostorijama Mjesne zajednice "Josip Kraš", ulica Antuna Bauera 21, u Zagrebu, da održe osnivačku skupštinu nove političke skupine koja će djelovati pod imenom Hrvatske republikanske zajednice, a koja je prihvatila političke i filozofske ideje izgrađene u okviru Hrvatske republikanske stranke (koju je 9. siječnja 1951. osnovao u Buenos Airesu hrvatski politički mislilac i borac, sada pokojni prof. Ivan Oršanić).

Skupština je započela odavanjem počasti minutom šutnje za sve Hrvatice i Hrvate koji su položili svoj život na oltar domovine ili su posvetili sav svoj život radu i borbi za hrvatski narod.

Nakon toga je **prof. Malkica Dugeč** recitirala svoju pjesmu pod nazivom "Za Hrvatsku", a voditelj sastanka, **dipl.-ing. Anđelko Berić** predložio je da prisutni odluče osnovati Hrvatsku republikansku zajednicu i da za radno predsjedništvo izaberu **prof. Kazimira Katalinića, prof. Marija Ostojića** i predlagača, **dipl.-ing. Anđelka Berića**, a za voditelje zapisnika gđice. **Ljubicu Ladan i Ivanku Sičaja.** Nakon što je prijedlog primljen, prešlo se je na dnevni red.

Gosp. **Mario Raguž** pročitao je primljene pismene pozdrave koje su poslali Marinko Jelić iz Los Angelesa, Mile Štimac sa suprugom Mirjanom i kćerkama Marlinom, Mirjanom i Drinom iz Chicaga, Drago i Olga Dizdar iz Chicaga, Srećko Čulina i Jozo Brekalo, predsjednik i tajnik Hrvatskog republikanskog društva "Drina" iz San Francisca, Petar Ivčec, tajnik Hrvatskog republikanskog društva "Uskok" iz Windsora (Kanada), Tomica Marušić i Mile Ivezić, predsjednik i tajnik Hrvatskog republikanskog društva "Dubrovnik" iz Chicaga, Ivanka Pavić Paraga u ime republikanaca iz Toronta, Ivan Barić i Ante Dokoza u ime hrvatskih republikanskih društava Australije, Hrvatsko republikansko društvo "Ante Starčević" iz Stuttgarta, Marica Miletić iz Mostara i Božo Kelava iz Kalifornije.

Zatim je uzeo riječ gosp. **Krešimir Kontić**, od Hrvatskog republikanskog društva "Mirko Vlasnović", iz Adelaide, Australija, koji je rekao:

"Rođen sam 1. travnja 1947. u općini Drniš, selo Trbounje. Osmi sam sin, a deseto od 12 djece, od oca Ivana i majke Marije. Radnik sam po zanimanju i nisam uspio završiti šesti razred osmoljetke, jer su me izbacili komunisti iz škole zbog mog hrvatskog i katoličkog odgoja. U vojsku me nisu htjeli, a posao mi nisu dali, pa sam morao otići u tuđinu, u daleku Australiju, daleko od mog rodnog mjesta. No radije sam i to učinio nego da uđem u Partiju.

Ovdje među vama nalazi se jedan čovjek koga želim posebno pozdraviti. On mi je u mojim dječačkim danima služio kao uzor, jer što su više njega naši neprijatelji progonili, to je više raslo moje rodoljublje i moj otpor neprijatelju. Govorim o svom bratu Nikoli, koji se ima također namjeru uključiti u naše republikanske redove.

Možda neću moći sakriti svoju radost i uzbuđenost zbog toga što se nalazim ovdje među vama. Sretan sam što se mogu skupa s vama boriti i raditi za Hrvatsku, jer do sada sam to mogao činiti samo daleko od Hrvatske.

Dopala me je čast da vas pozdravim u ime svih Hrvata i Hrvatica, a posebno republikanaca iz Australije, za koju bih se usudio reći da nam je bila druga domovina, druga Hrvatska, jer nas je primila onako kako nas naša vlastita domovina, krivnjom komunista i Jugoslavena, nije mogla primiti.

Posebno mi je drago što sam stigao u naš bijeli i dragi Zagreb-grad, a još mi je draže što se nalazim među vama, današnjim i budućim republikancima, ili našim simpatizerima. Kao pojedinac i kao čovjek dajem vam punu potporu u daljnjem radu za dobrobit našeg napaćenog, ali nikad pokorenog hrvatskog naroda.

Želim Vam iznijeti svoje životno iskustvo u vezi sa strankom Hrvata republikanaca, koja se vani naziva Hrvatska republikanska stranka, a koju vi ovdje kanite, zbog legalnih razloga, nazvati Hrvatska republikanska zajednica. Zahvaljujući tome što sam bio ne samo član nego i aktivist Hrvatske republikanske stranke mogu mirne duše i čiste savjesti danas reći samom sebi i svojoj djeci da nisam živio uzalud. Mi

republikanci nismo nikada bili strančari i uvijek nam je bila na pameti Hrvatska i njeni interesi, a ne interesi naše stranke. Zato smo pomagali svima koji su radili za Hrvatsku, neovisno o tom kome su pripadali. Osnivač sam Hrvatskog republikanskog društva u Adelaidu. Društvo nosi ime "Mirko Vlasnović", u čast jednog od onih 19 vitezova koji su 1972. krenuli u Hrvatsku da se za nju bore i koji su svi, osim jednoga, položili tada svoje živote za našu domovinu. Naša stranka nije s tom akcijom imala nikakve veze, ali smo poštivali njihovu žrtvu i njihovo rodoljublje. Želim ovdje spomenuti i mog dobrog prijatelja, Jozu Glamočaka, koji je skupa sa mnom pokrenuo to društvo, a inače ima svoje brodogradilište. Pomagao sam u osnivanju Hrvatskog narodnog vijeća, kao i Hrvatske demokratske zajednice, pa sam u tamošnji ogranak HDZ-e učlanio oko 150 Hrvata, iako ja sam nisam pristupio Hrvatskoj demokratskoj zajednici, jer pripadam drugoj stranci. Godinu dana smo ja i moja žena pomagali raspačavati Glasnik HDZ-e, a uspio sam također pronaći oko 30 Hrvata koje sam učlanio u "Zlatnu knjigu" Hrvatske demokratske zajednice. Tamo se upisuju samo oni koji dadu svaki po tisuću dolara najmanje. Pomogao sam, dakle, HDZ-i, ali je i Hrvatska demokratska zajednica pomogla meni, jer se zahvaljujući njenoj izbornoj pobjedi nalazim danas, nakon 22 godine, ponovno u mojoj dragoj domovini Hrvatskoj.

Moja je, dakle, pouka slijedeća: svi Hrvati trebaju raditi zajednički i složno, sve hrvatske stranke trebaju raditi za Hrvatsku, pa ćemo onda uskoro potpuno pobijediti i uspjeti ostvariti bolju budućnost našem narodu."

☆

Kao slijedeći govornik nastupio je član Glavnog odbora Hrvatske republikanske stranke, gosp. **Ivan Šaravanja,** iz Toronta, koji je prisutne pozdravio u ime Hrvata Kanade slijedećim riječima.

"U mom srcu osjećam jednu nevidljivu radost što se nalazim ovdje, među vama.

Rođen sam u Hercegovini, kraj Ljubuškog, južna Hrvatska. Po zanimanju sam radnik. 11.8.1959. dospio sam u zatvor zbog političke djelatnosti. Bio sam član jedne ilegalne organizacije koja se je zvala Mlada Hrvatska. Kaznu sam

izdržao u koncentracionom logoru Sv. Grgur, ili kako ga mi prozvasmo Otok sreće. Godine 1963. pušten sam na slobodu. Spomenut ću vam i neke moje sudrugove zatočenike: vama ovdje prisutnima dobro poznati Vice Vukojević, danas ministar u vladi dr. Franje Tuđmana, odvjetnik Ivan Gabelica, danas potpredsjednik Hrvatske demokratske stranke, prof. Ivica Livnjanić, danas gradonačelnik grada Zadra, g. Vlatko Kraljević, službenik u ministarstvu u Sarajevu. To je upravo mozaik u političkom smislu nas Hrvata. Jedni smo djelovali u emigraciji, drugi u domovini, u svim borbenim skupinama, ali u bitnom smo bili skupa, svi u istom oslobodilačkom procesu.

Mnogo je godina prošlo od mog odlaska iz domovine. Od dana 23. lipnja 1964., kada sam prešao granicu, pa do sada nisam se vratio u Hrvatsku. Ali nisam nikada prestao na nju misliti, nju ljubiti i za nju raditi u okviru onih sposobnosti koje su mi dali Bog i moji pokojni roditelji.

Dolaskom u emigraciju išao sam među Hrvate. Više sam slušao nego govorio, jer sam htio nešto naučiti spoznajući da je politika nauka koja se bavi sudbinom jednog naroda u okviru državnih granica, kroz političke stranke.

28. lipnja 1970. učlanio sam se u jednu borbenu organizaciju, Hrvatsku republikansku stranku, ili kako smo je mi prozvali hrvatska politička obitelj, u kojoj i sada djelujem i u kojoj sam član Glavnog odbora. Godine 1987. izabran sam u Sabor HNV-a, kao kandidat HRS-e.

Dame i gospodo! Primite iskrene pozdrave od Hrvata iz SAD i Kanade, posebno od hrvatskih republikanaca. Mi želimo da naše iskustvo, program i načela predamo vama, da zajednički radimo za dobrobit Hrvatske i hrvatskog naroda.

Ovu političku djelatnost zastupamo mi republikanci. Ovo je naša misao vodilja i na njoj izgrađujemo i konkretiziramo svoj patriotizam, svoje rodoljublje, svoju djelatnost i požrtvovnu ljubav za Hrvatsku.

I zato kao apostoli radimo da se ovakva politika proširi među svim Hrvatima, da slobodno i odgovorno rade za dobro zajednice, za dobro vaše i naše i svima nama drage Hrvatske u kojoj će, kako reče Otac domovine dr. Ante Starčević, vladati samo Bog i Hrvati. Borbom i radom do samostalne države, u kojoj će biti puna sloboda i socijalna pravda!"

Zadnji pozdravni govor održala je **prof. Malkica Dugeč**, sabornica Hrvatskog narodnog vijeća i članica Glavnog odbora Hrvatske republikanske stranke, koja je rekla:

"Iako u dubini svoga bića uvjerena da danas, kao i uvijek kada su u pitanju životni interesi i povijesni državni kontinuitet naše Hrvatske, više vrijedi "kaplja krvi prolivena za domovinu, nego čitavo more ili najgušća kiša rodoljubnih govora" (Vjekoslav Klaić) te da velike riječi moraju slijediti još veća djela — ja vam ipak iz poštovanja prema ovom trenutku istine na koji smo dugo, dugo čekali — želim izraziti iskrenu dobrodošlicu u veliku i složnu političku obitelj hrvatskih republikanaca.

Ujedno vam prenosim bratske pozdrave svih naših suboraca koji žive u europskim i prekomorskim zemljama, a koji nisu bili u mogućnosti doputovati i podijeliti sa vama neizrecivu radost što se nakon više od četiri desetljeća strepnji, nadanja, rada i vjere u pobjedu pravednih stremljenja cijeloga hrvatskoga naroda — ispunila želja da se baklja slobode prenese na sveto hrvatsko tlo i tu, poput vječnog svjetla, ostane plamtjeti u svim hrvatskim srcima.

Poučeni obrambenim, graditeljskim i očovječenim hrvatskim nacionalizmom prof. Ivana Oršanića, jednog od ideologa i osnivača Hrvatske republikanske stranke, te osobnim iskustvom da su samo promišljen, sustavan rad i svjesne žrtve, a ne slavlja, slatkorječivost ili samohvalisanje, najveći doprinos slobodi hrvatskoga naroda te najzornija potvrda ljubavi prema svojoj Domovini — vaša hrvatska braća i sestre, istomišljenici iz Njemačke, Švedske, Francuske, Belgije, Švicarske, Kanade, SAD-a, Argentine i Australije čvrsto vam stežu desnicu u nadi da će stvarno hrvatsko borbeno i radno zajedništvo biti podloga ovoga kao i svih budućih okupljanja obitelji hrvatskih republikanaca.

Kako naš zajednički konačni cilj: slobodna, suverena, demokratska, socijalno pravedna država Hrvatska u povijesnim i etničkim granicama, još nije ostvaren, a neprijatelji i zlosilnici, velikosrpski megalomani i politički slijepci kojima pada mrak na oči već pri samom spomenu imena hrvatskoga, terorom nastoje onemogućiti mladu hrvatsku demokraciju i pokušaj mirnog, civiliziranog izlaska iz tvorevine u koju nikada nismo dobrovoljno ni ušli, bit će još mnogo posla za sve nas.

Mi, koji smo odviše dugo morali živjeti daleko od svoje Hrvatske (a kao plod zlosilja nad čitavim hrvatskim narodom!) — živom, nepotkupljivom i slobodarskom hrvatskom riječi, često stavljajući i svoj vlastiti život na kocku, pronosili smo svijetom istinu o ušutkanoj i okupiranoj domovini, tajnim vezama slali smo joj poruke u obliku kazeta, letaka, časopisa, brošura; preko hrvatskih pečalbara gradili smo živi most prema Hrvatskoj, kako bismo što prije izišli iz "bratskog zagrljaja mržnje i noža." (I. Oršanić)

Izvještavali smo svjetsku javnost o mučkim ubojstvima Hrvata po tuđim zemljama, o krikovima hrvatskih političkih uhićenika iz Lepoglave, Stare Gradiške, Zenice, sa Golog Otoka. Moralno i materijalno podupirali smo obitelji uhićenih ili ubijenih Hrvata kao i sve one koji su bili spremni sudjelovati u općehrvatskoj oslobodileljskoj borbi. Ne samo kao članovi Hrvatske republikanske stranke, već i kao aktivni djelatnici u drugim hrvatskim i stranim organizacijama i društvima nastojali smo skrenuti pozornost na položaj Hrvatske u tzv. SFRJ. Iako smo još 1951. god. počeli izdavati glasilo HRS-e **Republika Hrvatska,** jedini politički časopis hrvatske dijaspore, uređivali i surađivali smo u listovima **Rakovica, Hrvatski put, Hrvatska budućnost,** na koje smo s pravom mogli biti ponosni, nikada nismo strančarili niti isticali pripadnost HRS-i što i nije bilo potrebno, jer smo se svi mi osjećali samo pripadnicima hrvatskoga naroda i jer nas je u svim našim postupcima, kroz cijeli život vodila jedino ljubav prema Hrvatskoj.

Ističući potrebu duhovnog jedinstva iseljene sa domovinskom Hrvatskom prof. Vjenceslav Čižek, naš član, filozof i mučenik pisao je: "Teško je u slobodi bez Domovine, no još je teže u Domovini bez slobode". Znali smo to dobro i zato nas nisu demoralizirala ni uhićenja, ni kontrole stranih obavještajnih službi, niti zabrane političkog djelovanja u zemljama boravka, niti česti pozivi na policiju, niti pretresi stanova, a što je sve činjeno u dosluhu sa moćnom beogradskom tvornicom laži i terora. Mi se, zapravo, i nismo imali čega bojati, jer nas ne resi kukavičluk, a borili smo se najjačim oružjem na svijetu: istinom! Kako je samo godilo napaćenoj duši sudjelovati npr. na jednom hrvatskom hodočašću i svojim očima vidjeti na tisuće automobila hrvatskih

hodočasnika "okićenih" lecima i domovinskim izdanjima **Republike Hrvatske!** To je, eto, bila nagrada za ustrajnost i najbolji jamac da će uskoro ideje slijediti i djela.

Premda su prvi poslijeratni višestranački izbori u Hrvatskoj djelo kako domovinske, isto tako i iseljene Hrvatske, premda se tim činom Hrvatska oslobodila mnogih atributa podčinjenosti i nehumanosti, potvrđujući tako da je "jugoslavenska zabluda najveća nesreća Balkana i izvor zločina, jer je protiv ideje slobode i samoodređenja svih njegovih naroda" (Ivan Oršanić: "Oslobođenje i sloboda", str. 65); premda Vlada Republike Hrvatske zaslužuje objektivno priznanje za dosadašnju razboritost pa i dalekovidnost pri rješavanju prošlih te novonastalih političkih problema, pri čemu neprekidno osluškuje bilo čitavog hrvatskog naroda, približavajući nam sve jasnije vidike suverene i demokratske Hrvatske — svi mi slutimo nedorečenost ali i veličinu nastupajućeg doba, pravog hrvatskog doba u kojemu ćemo možda i vlastitim životom morati posvjedočiti svoju ljubav prema Hrvatskoj, kako bi svi oni koji iza nas dolaze mogli sretno i dostojanstveno živjeti na zemlji hrvatskoj i pod azurnim nebom hrvatskim.

U dubokom uvjerenju da će naš hrvatski rod biti dorastao svakom iskušenju te sa neskrivenim ponosom što danas imam čast biti ne samo sudionikom svečanog čina osnivanja Hrvatske republikanske zajednice na domovinskom tlu, već i svjedokom sudbonosnog vremena u kojemu se ljubav prema rodnoj grudi životom plaća no i u kojemu se ime Hrvatske sve češće spominje kao simbol pravedne borbe za život u vlastitu domu, za mir i demokraciju — ja se zajedno sa svima vama već unaprijed radujem pobjedi Hrvatske, jer vjerujem u Dobro, jer vjerujem u čudesnu moć ljubavi prema Hrvatskoj koja nas očovječuje i djelima oplemenjena u vječnosti traje."

☆

U točki 3 dnevnoga reda gđica. **dipl. ecc. Ljubica Ladan** pročitala je referat, koji je poslao predsjednik Hrvatske republikanske stranke **dr. Ivo Korsky** i koji glasi:

Sestre i braćo! Dragi republikanci!

Osjećajno, kao čovjek koji već 46 godina nije vidio svoju domovinu nego je nastojao u stranoj sredini očuvati plamen ljubavi za Hrvatsku snažan kao što ga je primio u mladosti, kad su se hrvatski đaci i sveučilištarci borili protiv sveobuhvatne kraljevske diktature i njenih četničkih suradnika, svakako bih volio biti danas među vama. U vašem skupu osjećao bih da moj život nije bio uzaludan i da je taj mnogo godina na oko bezizgledan napor, ipak bio koristan u hrvatskoj oslobodilačkoj borbi. Da, to je osjećaj. Ali razum kaže da su ovi i ovakvi osjećaji doduše razumljivi i mogu učvrstiti čovjeka u njegovoj djelatnosti, ali da nisu prvotni. Prvotna je naša borba i razumski politički stavovi koji promiču tu borbu. U našem konkretnom slučaju, u našem djelovanju kao pripadnika jedne političke strukture, Hrvatske republikanske stranke, moramo shvatiti da su razumski argumenti važniji od osobnih, osjećajnih, i da je zajednica, stranka, u borbi važnija od nas pojedinaca.

Razumski gledano veći je uspjeh što ste se vi ovdje okupili, tek djelomično nadahnuti našim radom, da u novim prilikama ostvarite ono što smo mi, naraštaj koji je već preko pol stoljeća u borbi, pripravili za vas. Naš stvarni uspjeh je u vašem uspjehu. I moja odsutnost je zapravo najveći uspjeh, jer vas ne vodi nikakva radoznalost da vidite i čujete jednoga od malobrojnih preživjelih iz za vas dalekih dana hrvatske borbe za ostvarenje hrvatske države i za očuvanje one države koju smo postignuli 10. travnja 1941., ali koju smo uskoro izgubili, iako smo se za nju borili. Ne vodi vas dakle radoznalost nego ista ona ideja koja je vodila nas: Hrvatska mora biti slobodna i nezavisna i njeni državljani moraju živjeti kao politički slobodni ljudi, u gospodarski suvremenom društvu i u sustavu u kojemu će uz slobodu vladati socijalna pravednost, u kojemu će jači slobodno razvijati svoje snage s jedinim ograničenjem da ih ne smije upotrijebiti protiv slabijega; dok će slabiji znati da će i njihov iskreni i pošteni napor osigurati im život dostojan čovjeka.

No zar su zato potrebne stranke, upitat će se mnogi od vas. Nije li dovoljno da svi budemo složni i jedinstveni, da bismo postignuli taj cilj. Ovakav duh može nas potaknuti na borbu i na djelovanje u prijelomnim časovima kao što su narodni ustanci ili ključni izbori, dakle kao što je to bilo 10. travnja 1941. te 22. i 23. travnja 1990., ali nas ne može dovesti do konačnog cilja, koji zahtijeva sustavno i dugotrajno djelovanje, a ne časoviti zanos.

"Patriotizam voli domovinu, ali politička stranka, pokret ili skupina konkretizira i dinamizira tu ljubav", napisao je 1953. godine, u emigraciji, utemeljitelj i ideolog hrvatskog republikanstva, prof. Ivan Oršanić.

Razrađujući tu misao, nekoliko godina kasnije, piše: "...patriotizam koji se ne urezuje u sudbinu naroda i domovine u određenim idejama i djelima, u stvari je patrioterstvo, himbeno i deklamatorsko oblikovanje praznine, koju razvijaju paraziti i osrednjaci na grbači solidnog rada i solidnih nacionalnih radnika.

Patriotizam ima biti konkretiziran na liniji narodnih potreba," nastavlja Oršanić. "Očevidno konkretiziran. Stvaralački konkretiziran."

"Tko ukida, podcjenjuje i isključuje stranke, čini u općenarodnom smislu najveći zločin, jer ukida strujanje i konkretiziranje općenarodnih ideja, jer onemogućuje stvaranje slobodnog sabora i svega što iz njega izlazi. Prema tome, ako stvarno i pošteno shvaćamo duh zapadnjačkog demokratskog razvitka, ako stvarno hoćemo slobodni društveni poredak za svoj narod, onda smatrajmo s dužnom ozbiljnošću i odgovornosti, da mu moramo pripravljati demokratske i slobodnjačke organe ovdje gdje možemo, iz kojih će prirodnom nuždom slijediti i demokratska vladavina. To je patriotsko, to je općenarodno djelovanje na suvremenoj razini slobodnog društva."

U tome duhu radila je i razvijala se je Hrvatska republikanska stranka u svijetu. Nije se iživljavala u proslavama, nostalgičnim uspomenama ili u hvalisanju, nego je spremala ideje i širila ih prvo među hrvatskim iseljenicima, zatim, kad je ojačala, među hrvatskim radnicima u Europi i, konačno, preko njih i preko drugih, u hrvatskoj mladeži u domovini. Stalno, postojano, bez prekida, dan za danom, mjesec za mjesecom, godinu za godinom.

Ali to nije bio jednosmjerni put. Iz domovine su stalno prihvaćani idejni i politički poticaji. Stranka nije gradila samo na prošlosti, nego se je stalno prilagođivala novim prilikama u domovini i stoga su njene ideje i političke formulacije mnogi prihvaćali a da nisu bili svjesni odakle dolaze. Uvijek smo držali u vidu da naš politički rad ima smisla samo ako je upravljen prema domovini i za domovinu. I to ne tvrdim tek danas, kad je to očito, nego sam o tome pisao u doba kad je u domovini vladao mrak Rankovićeve diktature i strahovlade.

Povodom šezdesetog rođendana našega utemeljitelja, na sastanku Hrvatskog republikanskog društva u Buenos Airesu dne 14. kolovoza 1964., prije predavanja koje je bilo zakazano, održao sam pozdrav koji prof. Oršanić nije očekivao i u kojemu sam između ostaloga rekao:

> "Prije nekoliko godina pitao nas je jedan prijatelj iz Australije, ciljajući očito na prof. Oršanića, što smo učinili za Hrvatsku. Nismo stvorili velike organizacije, nismo kod takozvanih velikih

pobrali nikakvih uspjeha. Zar ćete se povratiti u Hrvatsku, pitao je taj prijatelj, samo sa snopom časopisa pod rukom i mislite da ste time učinili nešto za hrvatsku borbu? Unatoč podrugljivom obliku, prijatelj je pogodio bit stvari. Nećemo se možda ni vratiti u Hrvatsku, niti ćemo tražiti nagradu za taj snop časopisa, ali taj snop časopisa ostat će ne kao papir nego kao izgrađeno idejno oružje, da ga hrvatski narod može upotrijebiti, sada u borbi, a kasnije u slobodi, da ne mora posizati u daleku prošlost koja više nije suvremena, niti za stranim gotovim programima koji mu ne odgovaraju.

U tom podrugljivo nazvanom 'snopu časopisa' dano je obilje ideja političkog reda, dakle onoga što u hrvatskoj politici nedostaje već trideset godina. Mimo, pa i protiv časovitog oportuniteta dani su stalni idejni temelji, koji se ne moraju mijenjati prilikom svake sitne promjene, jer su izgrađeni proučavanjem hrvatske prošlosti, hrvatske sadašnjosti i hrvatske budućnosti. I to ne Hrvatske kao jedinice izvan svijeta, kao nekog učiteljskog, ružičastog ideala, nego Hrvatske kao zemlje okružene prijateljima i neprijateljima, naroda podvrgnuta ne samo svojim predajama, nego i utjecajima vremena u kojem živi, ljudi ne samo svetaca, nego i grješnika i pokvarenjaka, ne samo junaka nego i kukavica i oportunista. Jednom riječi, ideje su za Hrvatsku, prostor s morem, rijekama, gorama i ravnicom; za ljude od krvi i mesa, koji se mole i koji psuju. Za tu Hrvatsku, da bude sretna i napredna, da bude slobodna i pravedna, stvoren je idejni kostur u tom prezrenom snopu časopisa, da te ideje rade i djeluju, kad će miševi izjesti papir, na kojem su napisane.

U tom snopu papira, iskreno priznajemo, glavne su ideje našega svečara. I mi drugi smo nešto napisali, nešto proučavali, nešto dali, ali sve je to odraz jednog mislioca, koji je hrabro krenuo s perom u šikaru predrasuda i licemjerstva što se zove hrvatska politika, i bezobzirno otvarao put."

I da nije bilo tih ideja, koje ste vi, ovdje prisutni kao i drugi koji se danas žele organizirati u našoj stranci, upoznali u tom "snopu časopisa", a mnogi, većina, u politički jednostavnijem obliku preko letaka i magnetofonskih kaseta, a zatim u zbirci "Vizija slobode", suvremeni hrvatski nacionalizam koji je procvao u Hrvatskoj zadnjih godina na izgled spontano i pojavio se je kao izgrađen i skladan idejni pokret, takav nacionalizam ne bi uopće postojao. Postojao bi duh pobune protiv Jugoslavije, duh mržnje na neprijatelja koji nas tlači, duh osvete za počinjeno zlo, ali ne bi postojao splet pozitivnih i razumnih pogleda na stvarnost kojim se danas odlikuju široki slojevi hrvatskih nacionalista. Varaju se oni koji govore da je to spontano. Spontano dolazi samo zlo i reakcija na zlo. Dobro i plemenito je posljedica plemenitih duhova koji u razdobljima mraka i neslobode izrađuju misli za bolju budućnost. Oni, obično, kao Mojsije umiru pred obećanom zemljom, ali njihove vizije omogućuju da narod tu svoju obećanu zemlju ustroji kao pravedni dom a ne kao nasilje. Većina ni ne sluti odakle im dolaze riječi. Manjina možda i zna, ali ne želi to reći, jer bi željela sebi pripisati ono dobro što je preuzela od drugih. No sve to nije bitno. Bitno je da se te ideje šire i da moraju pobijediti. Zato stvaramo politički okvir da ne ostanu samo kao krasna teorija nego da se ostvare u javnom životu.

U našim očima stranka nije sredstvo da jedna skupine dođe na vlast. A vlast nije zato da se neke skupine njome koriste i steknu slavu ili bogatstvo, ili i jedno i drugo. Za nas, kao za sve iskrene prijatelje slobode u cijelom svijetu, stranke su sredstvo da se određene ideje prošire u jednom narodu, da se dio naroda oko njih okupi i pretvori ih u program i da s tim programom izađe na izbore pred cijeli narod da bi zadobio mandat za ostvarenje toga programa. Nosioci programa, stranka, ako su dostojni toga povjerenja, radit će za boljitak zajednice koja se zove država. U pravoj demokraciji, koju mi želimo ostvariti u Hrvatskoj, vlast ne smije služiti ni pojedincima ni skupinama. Vlast je služba za promicanje napretka zajednice i organizirano djelovanje za tu zajednicu.

Politika nije filozofska škola, ali nije ni čista akcija, nego je skladni spoj misli i djela. Razum vodi a volja djeluje. To je prava politika, ona koju želimo unaprijediti. Ne bezglavo srljanje, ali ni pasivno razmišljanje istočnih mudraca. Politika je za nas plemeniti rad za zajednicu, rješavanje problema zajednice, izgrađivanje budućeg života te zajednice, dakle rad za sve i u korist svih dijelova političkog tijela što se zove država.

Hrvatska je danas u teškom položaju, jer oni koji su je desetljećima tlačili danas joj kidaju žive dijelove njenoga područja i njenoga naroda, kad je već ne mogu cijelu zadržati u ropstvu. U takvim časovima potrebne su osim hrabrosti i čvrstih mišica i zdrave ideje, da bi šaka znala zašto udara i bila u službi viših vrednota, a ne mržnje i osvete. U ovakvom prijelomnom času želimo raditi kao skupina, zajednički, organizirano i odgovorno, jer u velikim prijelomnim časovima kao što ih danas doživljavamo definira se na dugi niz godina budući život hrvatskog naroda i njegove države. U takvim prilikama moramo biti djelatno prisutni na način uobičajen u slobodnom svijetu, kao politička stranka koja će u plemenitom natjecanju s drugim strankama nastojati uvjeriti narod u ispravnost

svojih misli i svoga programa, da bi se naša Hrvatska izgradila kao uzorna zemlja slobode i napretka.

Pružamo vam idejni kapital i četrdeset godina političke postojanosti i čiste hrvatske djelatnosti, da biste u tome okviru radili za Hrvatsku. Ne obećavamo vam ni slavu ni bogatstvo nego samo čestit i požrtvovan rad, idejno izgrađeno djelovanje, a ne lutanje.

U rukama čestitih i požrtvovnih Hrvatica i Hrvata ovo idejno blago mora dovesti do uspjeha.

Na idejnom bogatstvu koje nam je dao Ivan Oršanić izgradili smo se mi, hrvatski republikanci, koji smo djelovali u inozemstvu dok je Hrvatska pokušavala preživjeti u kliještima jugoslavenske i komunističke diktature. Imali smo tu sreću i želimo je sada dijeliti s vama, te zajednički raditi za Hrvatsku. Osobno se nadam da će náša nova organizacija u toj našoj Hrvatskoj koja stoji pred svojim oslobođenjem i nezavisnošću ostvariti ono što sam rekao u svom oproštaju pred lijesom Ivana Oršanića dne 18. prosinca 1968., na groblju jednog buenosaireskog predgrađa:

> "I kad jednom hrvatski narod bude slobodan u svojoj domovini i kad se hrvatska mladež opet bude mogla izgrađivati na djelima hrvatskih mislilaca, vjerujem da će filozofsko djelo prof. Ivana Oršanića biti stavljeno na raspolaganje novim hrvatskim naraštajima, da u njemu i iz njega crpu ideje i smjernice za izgradnju hrvatske slobode. Tada će iz daleke Argentine zračiti nad Hrvatskom vedrina i dubina čovjeka koji se cijeli svoj život borio za punu slobodu Hrvatske i Hrvata."

Na ostvarenju ovih misli surađivat ćę s vama i pomagat će vam da se ispravno ustrojite čovjek koji se je godinama posvetio proučavanju Oršanićevih misli i njihovu širenju, te koji je s mnogo ljubavi i požrtvovnosti priredio "Viziju slobode" kao pregledan zbornik republikanskih misli. Želim u tom odgovornom zadatku mnogo sreće i uspjeha profesoru Kazimiru Katalinću koga sam kroz 35 godina prisne suradnje upoznao kao sposobnog i poštenog intelektualca i političara, a iznad svega kao lojalnog prijatelja i suradnika. Vaša će organizacija, dakle, biti u dobrim rukama.

Želim vama svima sreće i uspjeha u radu za Hrvatsku u okviru Hrvatske republikanske zajednice koju ćete danas ustrojiti.

☆

U točki 4 dnevnoga reda gosp. **Šime Kevrić** pročitao je

referat koji je poslao **prof. Šime Letina,** blagajnik i član Izvršnog odbora Hrvatske republikanske stranke i sabornik Hrvatskog narodnog vijeća, koji prenosimo u cijelosti:

"U poratnim, tragičnim i teškim danima, kad je izgledalo da je hrvatska nacionalna kičma potpuno slomljena, u času kad je izgledalo da se hrvatske politike i političkog rada, iz straha za vlastitu sudbinu, odriču svi Hrvati, skupina hrvatskih rodoljuba i boraca na čelu s prof. Ivanom Oršanićem najavljuje osnivanje Hrvatske republikanske stranke. Bilo je to 9. siječnja 1951. godine u Argentini.

Primarni zadatak Stranke bio je i ostao: uspostava samostalne države Hrvatske na hrvatskom povijesnom području. Što to znači? To znači da HRS odbacuje svaku Jugoslaviju, jer je ona, kako reče prof. Ivan Oršanić, "diktatura ili je ne može biti".

No, koliko god ističemo važnost države, svjesni da bez nje nema narodne slobode, uvijek ističemo da mi ne želimo bilo kakvu državu, već da želimo državu slobode, mira, socijalne pravde i napretka. Država nije i ne može biti sama sebi svrhom, već ona predstavlja samo sredstvo u ostvarenju slobode i ekonomskog blagostanja kako za narod kao cjelinu tako i za svakog čovjeka kao pojedinca. U tome se sastoji smisao onog što mi nazivljemo **integralnom slobodom.**

Prema programu naše stranke, vlast u Hrvatskoj mora biti u rukama naroda. Narod je onaj koji preko svoga slobodno izabranog Sabora upravlja državom. Kao što nema narodne slobode bez vlastite države, tako nema ni demokracije bez višestranačkog života. U tom smislu naša stranka je uvijek isticala potrebu pluralizma, odnosno važnost višestranačkog sustava u državi Hrvatskoj.

Nama je jasno da program stranke, bez obzira kako bio dobar, ostaje mrtvo slovo, ukoliko nema sposobnih i odanih pristaša, koji će ga znati predočiti narodu i boriti se za njegovo ostvarenje. Osjećam da naše dosadašnje žrtve nisu bile uzaludne i da je sjeme koje smo godinama sijali, kroz vas danas prisutne na Osnivačkoj sjednici izniklo u odvažne borce i rodoljube koji će znati približiti naš program svakom poštenom hrvatskom čovjeku, da jednom cijela Hrvatska uživa plodove dugogodišnjih žrtava.

Od osnutka pa do danas, vodstvo Stranke je išlo za tim

da u Stranku uključi poštene, sposobne i radišne ljude. Željelo je da Stranka bude skup odgovornih ljudi kojima će narodni interesi biti iznad osobnih interesa. Mnogi Hrvati u emigraciji zavidno su gledali na rad Stranke, na prodor njezinih ideja među mladež i na jasnoću s kojom je Stranka nastupala u različitim situacijama u kojima se oni nisu mogli snalaziti. Sve je to Stranka mogla činiti zato što je odgojila ljude, svoje članove, u čistom hrvatskom duhu. Danas u našoj stranci ima ljudi različite dobi i različitih profesija. U njoj ima žena i muškaraca, pripadnika različitih vjera, intelektualaca i radnika, ljudi iz svih dijelova povijesne Hrvatske.

Nitko od nas nema nikakvih povlastica ni privilegija, već svi nastojimo, svatko na svoj način i prema svojim sposobnostima i mogućnostima, doprinijeti svoj obol u izvršavanju, kako bi rekao Otac domovine Ante Starčević, svoga deržanstva.

Hrvatska republikanska stranka do sada je prednjačila u izgradnji mostova među Hrvatima različitih mišljenja i prošlosti, nastojeći povezati sve Hrvate u radu za ostvarenje slobode i nezavisnosti. U tom ćemo smislu nastaviti i sa svoje strane učiniti sve moguće da Hrvati budu jedinstveni u borbi za državu. Nadamo se da ćete i vi u domovini nastaviti tom našom praksom i da ćete u svakom Hrvatu, bez obzira na neslaganje u nekim pitanjima, uvijek gledati brata i prijatelja. Možemo se razlikovati u stotinu stvari, rekao je naš osnivač prof. Ivan Oršanić, jer to prirodno pripada razvijenom narodu i demokratskom sustavu, ali u ostvarenju cilja moramo biti jedinstveni.

Hrvatska je napokon doživjela promjene i ušla u fazu da postane potpuno samostalna, slobodna i demokratska. Hrvatski je narod danas stavljen pred veliko iskušenje: izboriti državu Hrvatsku ili pokleknuti pred velikosrpskim divljanjem i ponovo kao guske u magli odsrljati u Beograd. Mislim da su Hrvati danas nacionalno svjesniji i jedinstveniji nego ikada u novijoj povijesti. Velika većina Hrvata danas shvaća da više nema povratka na staro. Miran razlaz, to je naš republikanski prijedlog i nada, jer ne želimo prolijevanje ničije krvi. Ali ako se pokaže da je borba neizbježiva i da je ona zadnje sredstvo u obrani hrvatske slobode, hrvatskog života

i državne nezavisnosti, onda hrvatski narod nema drugog izbora nego časno i odvažno prihvatiti i borbu. U protivnom, značilo bi odreći se narodne slobode, a odreći se narodne slobode znači odreći se vlastitog dostojanstva, rekao je Rousseau.

Koliko god želimo i nastojimo riješiti hrvatsko pitanje na miran i razuman način, moramo biti svjesni s kime imamo posla, kako ne bismo našu dobrotu i mirotvorstvo ponovo platili bilo krvlju, bilo robijom i narodnim sužanjstvom. Sjetimo se Stjepana Radića koji je, premda mirotvorac, pao od velikosrpske ruke. U srpskim i četničkim glavama nikada nije bilo smisla ni razumijevanja za naše mirotvorstvo. Današnja četnička divljanja ne smiju nas isprovocirati i navesti na nerazumne korake, ali isto tako nas ni promjene, koje nam omogućavaju da u Hrvatskoj možemo slobodno reći da smo Hrvati, ne smiju uspavati, kako nas neprijatelj ne bi našao nespremne i pospane. A po svemu se vidi da nas neće naći nespremnima.

Dragi prijatelji, uz ovo nekoliko misli želim vam svima skupa iskreno čestitati i poželjeti sreću u daljnjem svakodnevnom radu za Hrvatsku. Kažem namjerno svakodnevnom, jer vaš rad od danas uistinu mora biti svakodnevan, ako želite biti djelotvorni članovi Stranke i korisni sudionici u borbi za državnu nezavisnost i slobodu. Neka vas poteškoće ne uplaše, jer će vaša ljubav za domovinu svladati sve poteškoće s kojima ćete se susresti. Ako budete imali vjeru u konačnu pobjedu, budite uvjereni da ćete izdržati."

☆

Kao posljednji, pročitao je svoj referat **prof. Kazimir Katalinić,** dugogodišnji tajnik Hrvatske republikanske stranke, koji je rekao:

Sestre i braćo! Dragi prijatelji!

Godine 1957., u dvanaestoj godini svoga izagnanstva i jedanaest godina prije svoje smrti, razmišljao je prof. Ivan Oršanić o svojoj domovini i o njenoj sudbini i budućnosti.

"Mi smijemo predpostaviti", napisao je u broju 27/28 časopisa **Republika Hrvatska** "da će se hrvatski narod osloboditi od komunizma i da će se raspasti Jugoslavija, već i zato, što se to jednom dogodilo i što to hoće hrvatski narod.

A što onda?

Tko bi mogao dokazati, da bi oslobođena Hrvatska postala i slobodnom Hrvatskom?"

Pa zatim nastavlja:

"Vrijedi pročitati povijest i utvrditi, da sustav slobode ne pada iz oblaka i da se ne ostvaruje činom oslobođenja. (. . .)

U duši svakog buntovnika zrcali se jedina slika vlasti i vladavine, koju nosi i ostvaruje diktatura. Oslobođenje ruši diktaturu, ali slika ostaje i ona oblikuje oslobođenje u novim diktatorskim formama. Ono, što je trebala biti sloboda, sve, se više izražava kao nova diktatura, vlastita diktatura."

Ovim je riječima prof. Oršanić htio istaknuti da dugogodišnja diktatura mora ostaviti svoj trag i da postoji opasnost da će čak i oni koji je budu rušili biti pod utjecajem dugogodišnjeg pranja mozga, pa da će im biti teško uspostaviti sustav prave slobode.

No Oršanić nije bio pesimist, niti je smatrao da čovjek nužno mora biti produkt okolnosti u kojima živi. Vjerovao je da možemo ostvariti, ukoliko se za to budemo pripremali, ne samo nacionalnu nego istovremeno i osobnu slobodu, dakle potpunu demokraciju. I zato nastavlja:

"Zbog tog tragičnog povijesnog stanja moramo izvršiti najveće revolucionarne napore u **moralnom, intelektualnom i organizacijskom** smislu, da bismo u pothvate oslobođenja unosili slike i vizije o sustavu slobode i onemogućili svaki postojeći oblik diktatorskih i totalitarnih shvaćanja među nama.

Eto, u tom je smisao postojanja Hrvatske republikanske stranke, koja u oslobođenje nosi viziju slobode, kao jedinstvenu koncepciju integralne slobode hrvatskog naroda."

Dragi prijatelji, Hrvatska republikanska stranka je kroz punih 40 godina širila u emigraciji i u domovini tu viziju slobode. I, hvala Bogu, vidimo da se je oslobodilački proces koji je zahvatio domovinu doista razvijao u duhu slobode i da je doveo do političkog pluralizma, a ne do diktature ili jednoumlja. To nas mora radovati.

Dakako, sloboda je nježna biljka kojoj je potrebno posvećivati stalnu brigu i pažnju. Eto, to će biti dužnost i nas, hrvatskih republikanaca u Hrvatskoj, koji smo odlučili osnovati Hrvatsku republikansku zajednicu. I mi ćemo morati, kako reče Oršanić, "izvršiti najveće (..)

napore u **moralnom, intelektualnom i organizacijskom** smislu", kako bi se sloboda jačala i prodrla u sve pore našeg narodnog bića.

Ne pokrećemo stranku sa svrhom da se borimo protiv drugih stranaka, bile one u opoziciji ili na vlasti, već želimo dati svoj doprinos oslobodilačkom procesu, želimo ostvariti našu viziju slobode. Ne dolazimo da upiremo prstom u ono što ne valja, nego da iznosimo ono što smatramo da valja, da iznosimo naše poglede na realnost, kao i naše poglede kako možemo riješiti probleme. U emigraciji smo bili konstruktivni, a ne destruktivni, pa takvi želimo biti i sada ovdje, na domovinskom tlu. Želimo graditi, a ne razarati.

Vjerujemo u ono što zastupamo, vjerujemo da smo u pravu, ali znamo da nitko nije u stanju potpuno obuhvatiti cjelokupnu istinu, pa zato smatramo da trebaju postojati razne stranke, razni pogledi, kako bismo zbrajajući i uspoređujući sva shvaćanja istine i realnosti mogli u cijelosti obuhvatiti istinu i realnost.

Vrijeme u kojemu živimo doista je povijesno i izvanredno teško. To je vrijeme kad se odlučuje o sudbini našeg naroda. Problemi i poteškoće koji postoje i s kojima se moramo uhvatiti u koštac toliki su da je potrebno da svi Hrvati zbiju svoje redove, da svi radimo na ostvarenju temeljnog i zajedničkog cilja, na izlasku iz ove tamnice zvane Jugoslavija.

No ako je tako, upitat će se netko, zašto onda pokretati još jednu stranku? Nije li to zapravo razbijanje naših redova?

Ne, prijatelji, nije tako. U biti stranke ne znače razbijanje redova, nego naprotiv zbijanje redova. Naime, stranke služe za okupljanje ljudi koji misle na sličan način, a koji, da nisu povezani u okviru jedne stranke, ne bi mogli politički djelovati ili bi djelovali svaki za sebe, što bi u biti značilo potpuno razbijanje. Što se pak tiče jedinstva, postoje dvije vrste jedinstva. Jedno je totalitarističko, a drugo je demokratsko. Ono totalitarističko, dakle jednoumlje, dovelo nas je do ovog zla u kojemu se nalazimo i iz kojega nam valja što prije izaći. A ono drugo, pluralističko, pretpostavlja postojanje raznih stranaka, ali pod uvjetom da te stranke imaju uvijek u vidu prije svega općenarodne interese, a tek nakon toga stranačke. Mi jesmo i želimo biti pripadnici jedne stranke, ali ni u kojem slučaju nismo, ne želimo biti i nećemo biti strančari. A što je strančar? Što je strančarstvo? To je degeneracija političkog pluralizma. Kako dobro kaže Oršanić: "Stranačko sektaštvo predstavlja poremećenu idejnu ravnotežu, u kojoj je pripadnik stranke izgubio ili izvrnuo smisao postojanja stranke; u kojoj je izgubljeno shvaćanje, da je stranka instrumenat cjeline, kraj drugih instrumenata, a da nije iznad ili mimo ideje cjeline." (RH 29, str. 19). Drugim i jednostavnijim riječima: stran-

čarstvo je nezdrava pojava u kojoj stranka stavlja na prvo mjesto svoje posebne, stranačke interese, a tek nakon toga zajedničke, općenarodne. Sačuvaj nas Bože od ljudi koji se bave politikom zbog sebe i svojih osobnih interesa, a ne zbog interesa cjeline, naroda, države. Daleko im kuća od nas i od Hrvatske republikanske zajednice.

Osim toga mi i ne pokrećemo novu stranku, jer u biti naša idejnopolitički (ali ne i organizacijski) matična stranka pokrenuta je u emigraciji još prije 40 godina, a djelovala je u domovini i u doba kad se zbog najmanje sitnice svršavalo u zatvoru. Dakako, tada je djelovala onako kako se u ono doba moglo djelovati, dakle na sasvim diskretan način. Stranka je utjecala i na oslobodilački proces koji je doveo do pokretanja hrvatskih domovinskih stranaka, do izbora i do izborne pobjede Hrvatske demokratske zajednice. U predizbornoj je borbi podupirala HDZ, "jer je u njoj vidjela jedini politički oblik koji je **brojem svojih pristalica** bio u stanju pobijediti na izborima. Preko naših letaka i putem nagovora preko radija u slobodnom svijetu nismo tajili da podupiremo taj općenarodni pokret", izjavio je u svom intervjuu zagrebačkom časopisu "Hrvatski Rubikon" dr. Ivo Korsky, predsjednik Hrvatske republikanske stranke.

Bili smo prisutni i u predizbornoj kampanji koja se je vodila u Bosni i Hercegovini. Toj smo kampanji posvetili jedan cijeli broj našega časopisa **Republika Hrvatska** (br. 170), tiskali smo velik broj letaka savezno s tamošnjim izborima, a isto tako i brošuru "Odnos bosansko-hercegovačkih muslimana prema Hrvatskoj" u kojoj smo objavili četiri članka: "Zagrebačka džamija" (gdje se govori o staroj džamiji koju su srušili komunisti i o zagrebačkom muftiji Ismet efendiji Muftiću, koga su komunisti 1945. objesili), zatim članak "Narodna svijest i žrtve bosansko-hercegovačkih muslimana", pa članak "Hrvati muslimani — viši časnici u hrvatskoj vojsci" (u doba NDH) i konačno članak "Hrvati muslimani u vodstvu NDH". Kad sam u veljači ove godine boravio u zapadnoj Hercegovini i sreo neke iz vodstva tamošnjeg HDZ-a, bilo mi je veoma drago kad sam iz njihovih ustiju čuo koliko su se koristili našim propagandnim materijalima, a posebice mislima prof. Ivana Oršanića iz zbirke njegovih eseja koja se zove "Vizija slobode".

Vidimo, dakle, da u idejnom smislu naša stranka već postoji i djeluje u domovini. A sada je došlo vrijeme da joj dademo i legalni organizacijski oblik, kako bi njen rad bio još bolji i efikasniji. Pa ako smo do sada ovdje u domovini djelovali konstruktivno, ako smo bili i ostali u prijateljskim vezama kako s HDZ-om tako i s drugim hrvatskim strankama slične orijentacije, onda trebamo i ubuduće nastaviti s radom na isti način. Trebamo i nadalje promicati zbližavanje a ne razbijanje hrvatskih redova.

Dragi prijatelji, naša stranka, koju ćemo danas osnovati, Hrvatska republikanska zajednica, ne polazi od ničega. Mi nismo neispisan list, jer smo u političko-programatskom smislu nastavak Hrvatske republikanske stranke osnovane prije 40 godina u Buenos Airesu. To, dakako, predstavlja veliku prednost, jer je naša matična stranka u 40 godina svojega djelovanja do u tančine razradila rješenja političkih problema hrvatskog naroda i Hrvatske. Nama će, dakle, biti lako nastupati, jer ćemo samo trebati nadograđivati na političko-idejnim čvrstim i s nacionalnog stanovišta potpuno čistim i ispravnim temeljima

Imamo mi još jednu veliku prednost. Naša je matična stranka, naime, tijekom 40 godina svojeg postojanja sticala iskustvo u političkom radu i može danas ovo iskustvo prenijeti na nas koji se nalazimo u domovini Hrvatskoj. Hrvatska politička emigracija imala je sreću da je živjela u slobodnom svijetu, gdje se je mogla slobodno razvijati i gdje su joj uzori bili stranke koje postoje u demokratskim i naprednim zemljama, dok je u domovini jedini primjer stranke pružala komunistička partija, koja je uglavnom bila skup karijerista i prodanih duša, a neko vrijeme i skup zločinaca.

Za razliku od komunista, koji su živjeli od politike, hrvatska politička emigracija živjela je od svog rada, a svoj je život posvetila politici i svom narodu. Želimo da taj duh požrtvovnosti i samoodricanja zrači i unutar naše Hrvatske republikanske zajednice. Želimo živjeti za narod, a ne od naroda. Želimo okupljati idealiste, a ne kruhoborce.

Tijekom četrdeset godina našega rada i postojanja čitava je emigracija imala priliku upoznati ne samo naš program nego i naš rad i provjeriti da je kod nas rad uvijek u skladu s programom. Takvi smo bili vani, takvi trebamo biti sada i u domovini. Naša linija treba biti uvijek jasna i čista. Svatko treba znati i osjetiti da republikanci stoje sto posto iza onoga što propovijedaju. Čiste i jasne nacionalističke stavove nismo nikada i ni u kojoj zgodi iznevjerili i nikada ih nećemo napustiti. Ono što danas govorimo i zastupamo, to smo bili i u prošlosti: uvijek i samo borci za istinitu, za integralnu slobodu, borci za samostalnu hrvatsku državu izvan bilo kakvih okvira, borci za demokraciju i politički pluralizam, pobornici socijalne pravde, tj. uređenja u kojemu neće nitko nikoga iskorištavati. Uvijek smo bili pobornici onakve Hrvatske kakvu je opjevala naša draga Malkica Dugeč, u stihovima koje ste čuli na početku ovog našeg sastanka. Bili smo i jesmo "za Hrvatsku ... bez gorčine ... bez uplakana, tužna lica ... za Hrvatsku s pjevom ptica. Za Hrvatsku u kojoj nema straha od riječi ni od djela..." i "u kojoj nema ni jednog lica nevesela", za Hrvatsku "bez tamnica, za duh slobode". Za Hrvatsku "gdje je čovjek

od zlobe veći". Za Hrvatsku gdje, istina "ima dosta kruha i soli za svakog gosta", gdje ima za svakog "dosta mjesta", ali, kako dobro dodaje pjesnikinja, "tko je voli", a ne tko joj sprema ili importira "balvan revoluciju".

Mi smo oduvijek smatrali da je politika jedna od najplemenitijih djelatnosti. Za nas politika i etika nisu nikada bile niti će ikada biti u suprotnosti. Mi smatramo da etika treba prožimati politiku i politički rad. Zato smo odbijali od sebe kruhoborce i oportuniste, a i sada ih ne želimo primati, naročito ne u ovoj prvoj fazi kad stvaramo kostur stranke. Jao stranci u kojoj oportunisti i kruhoborci preuzmu ključne pozicije. Ta se stranka brzo pretvori u pravu nesreću za narod. Zato Hrvatska republikanska zajednica treba biti stranka idealista, koji će, dakako, u svojim nastupima biti veliki realisti.

Odgajali smo se na primjeru velikog hrvatskog idealista Ivana Oršanića, koji si je za uzor uzeo drugog idealista, Antu Starčevića. U jednom svom pismu, koje je Oršanić uputio jednom mom prijatelju i istomišljeniku u doba kad je već slutio da će uskoro umrijeti, ostavio mu je ovu osobnu poruku:

"Spremajte se ozbiljno, ne zato da postanete velikim hrvatskim oportunistom, nego čeličnim graditeljem hrvatske budućnosti."

"Što vrijedi stranka u kojoj je sve prepotencija, špekulacija, prodanost? Samo je narodna nesreća... Ideje moraju biti zajamčene ljudima i skupinama s ustrajnim radom i odgovornosti, a ne samo ambicijom, brbljanjem, lijenosti i slatkorječivim rodoljubljem."

Imajući na umu te misli, napisao sam u "Organizacijskom priručniku Hrvatske republikanske stranke", koji sam priredio 1974. godine:

"Kod budućeg člana zanimaju nas četiri temeljne stvari: rodoljublje, osobno poštenje, bistrina i požrtvovanje.".

A kao motto stavio sam u priručniku ovaj citat Oca domovine, dr. Ante Starčevića:

"Ova stranka ide za umnom i plemenitom svrhom; ova stranka, bez novaca i vlasti, vjerno ogledalo svojega naroda, niti može naplatiti niti zanesti ljude, koji nisu za radnju, za borbu, nego samo za uživanje."

Dragi prijatelji, ako nam bude uspjelo da u svoje redove pridobijemo takve ljude, ljude pune rodoljublja, osobnog poštenja, požrtvovnosti, ljude koji su spremni, kako reče Starčević, "za rad, za borbu", naša će stranka rasti i jačati se i bit će korisna hrvatskom narodu.

Neka nam Bog pomogne u tom našem radu i nastojanju.

☆

Nakon kraće stanke, za vrijeme koje su prisutni mogli proučiti prijedlog "Programa Hrvatske republikanske zajednice" kao i prijedlog "Statuta Hrvatske republikanske zajednice", skupština je nastavljena i oba su dokumenta jednoglasno prihvaćena.

Prof. Kazimir Katalinić predložio je da, u skladu s Članom 18. "Statuta", Osnivačka skupština izabere samo jednog dopredsjednika i svega 5 članova Glavnog odbora i da ovlasti budući Glavni odbor u skladu s članom 18. i 24. da apsolutnom većinom glasova izabere još do 4 dopredsjednika i do ukupno 14 novih članova Glavnog odbora, što su prisutni jednoglasno usvojili.

Predložena je samo jedna lista dužnosnika koja je usvojena, te su tako popunjena slijedeća stranačka tijela:

Glavni odbor:

Predsjednik HRZ-e prof. Kazimir Katalinić
Dopredsjednik HRZ-e prof. Mario Ostojić
Glavni tajnik HRZ-e dipl.-ing. Anđelko Berić
Blagajnik HRZ-e dipl. ecc. Ljubica Ladan
Član: gosp. Marin Tomljanović

Nadzorni odbor:

Gosp. Šime Kevrić
Gđica. Ivanka Sičaja
Gosp. Marko Tekić

Časni sud:

Gosp. Stjepan Miklec
Prof. Branko Milićević
Ing. Zdenko Tolić

Odbor za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu:

Gosp. Goran Letina
Gosp. Josip Štimac
Gosp. Ivica Vujić

Privremeno sjedište stranke je u Zagrebu, Ulica Antuna Bauera 21, prizemlje, gdje zainteresirani mogu od ponedjeljka do petka (9 do 17 sati) naći glavnog tajnika i blagajnicu stranke.

PROGRAM

Hrvatske Republikanske Zajednice

Svjesni odgovornosti svih hrvatskih građana u razdoblju kad se u ozračju slobode ali i uz velike poteškoće i opasnosti grade temelji buduće hrvatske države, koja mora biti narodna država hrvatskoga naroda ali istovremeno i slobodna zajednica svih hrvatskih državljana, pripadnica zajednice slobodnih i ravnopravnih europskih naroda te posebno slobodnih i nezavisnih narodnih država jugoistočne Europe, Hrvatice i Hrvati okupljeni u Inicijativnom odboru Hrvatske republikanske zajednice izjavljuju:

Hrvatska republikanska zajednica djelovat će na demokratski način i u okviru Ustava i zakona Republike Hrvatske, da bi se u hrvatskom javnom životu ostvarile misli izrađene i izgrađene tijekom četrdeset godina u okviru Hrvatske republikanske stranke koju je dne. 9. siječnja 1951. u slobodnom svijetu osnovao hrvatski politički filozof i borac, prof. Ivan Oršanić sa svojim prijateljima i suradnicima.

Svjedoci smo da se Hrvatska nalazi u vrtlogu promjena i da ove promjene zahtijevaju s jedne strane čvrstu idejnu okosnicu i jasno formulirana načela, a s druge strane intelektualnu živost i političku hrabrost da se temeljna načela stalno posuvremenjuju, kako bi bila korisna hrvatskom narodu kao povijesno oblikovanoj cjelini. Skladna veza između vrednota prošlosti, potreba sadašnjosti i ciljeva koje valja ostvariti u budućnosti bit će odrednica našega stranačkog djelovanja.

Prošlost se ne briše, napisao je u prvom broju časopisa **Republika Hrvatska** ideolog hrvatskog republikanstva Ivan Oršanić. Zato prenosimo — i usvajamo kao svoje političko polazište — slijedeći ulomak iz "Uvodne riječi" prvoga izdanja Načela Hrvatske republikanske stranke:

"Da bismo osjetili svoju prošlost sigurnije, izrazitije, realnije i bliže, shvatimo i ne zaboravljajmo, da nam je ona

izbacila u najkritičnijim časovima dvije svijetle političke intuicije u djelu Ante Starčevića i u djelu Stjepana Radića.

Starčević u času, kada se već prelomila snaga hrvatskih feudalaca, koji su u svojoj nezavisnosti nosili i nezavisnost hrvatskih zemalja; u poplavi građanstva tuđega podrijetla s tuđim političkim, kulturnim i ekonomskim interesima, koje je poput roja skakavaca zamračilo svu Hrvatsku; u plebejskom obožavanju i dodvoravanju hrvatske intelektualne sredine titulama, medaljama i moći stranaca; u mraku još raskomadanih hrvatskih pokrajina i u jadu rađanja hrvatske knjige, gigantskom snagom velike pameti i herojskom nepokvarenošću izvlači iz dubina prava, povijesti, tradicije i međunarodnog morala — ideju hrvatske nezavisnosti, hrvatske suverenosti, hrvatske državnosti. Definira je u stotinu oblika u spisima, u svojim političkim novinama, u svojoj stranci, u Saboru i pred narodnim zborovima. Bio je to velik posao usred moćnih paučina austrofilstva, mađarofilstva i jugofilstva, u koje su se zaplitali slabići, potamnjujući novi sjaj velike ideje.

Bila je to erupcija sposobnosti jednoga staroga političkoga naroda, povijesna snaga prošlosti, koja u vremenima pokvarenosti, slavoserbstva, idejne prodanosti, u času, kada je još i zadnjega daha imalo nestati, potvrđuje svoju opstojnost i svoju volju, da živi u budućnosti. Ideja o državi, koju je Starčević tako snažno oblikovao, izrasla je iz bića hrvatskog naroda; nije izmišljena iz ništa, nije nametnuta izvana i stoga je postala imperativ, povijesna zapovijed i uputa novim pokoljenjima. Tu ideju nitko više nije mogao ukloniti iz svijesti. Starčević nije bio sam, oko njega Starca je već najbolja elita i pravi stranački vihori.

Starčević još nije ni umro, već se u djelu Stjepana Radića razvija druga velika intuicija hrvatske duše: jedinstvo cjelokupnoga naroda kao prirodni organski slijed njezine političke zrelosti. Radić ide od sela do sela, neumorno piše, govori, upućuje, organizira, okuplja najšire slojeve naroda, oživljava zeleni sloj zemlje na dotada neviđeni način. Ideja je o Hrvatskoj i hrvatskom državnom pravu već tu, ali sav narod treba usvijestiti, dati mu organizaciju, snagu.

Ni Radić nije slučaj. To je povijesna snaga, koja se budi i prikuplja oko ideje hrvatske državnosti. I to je bio težak posao, jer su događaji vrtoglavo išli naprijed, čak u srpsku

diktaturu, koja ima međunarodnu pomoć i koja će konačno Radiću zadati smrt, hoteći ubiti i Starčevićevu ideju i Radićev narod, dva velika djela, koja su danas pred nama i pred svijetom kao povijesna intuicija naroda, dokazi njegove političke sposobnosti i prirodne težnje, da se razvija, da ide svom cilju, slobodi i budućnosti.

1941. godine proglašenjem Države buknula je iz narodne duše opet jedna tradicionalna snaga: spremnost za borbu. Iz novih pokoljenja kao da su progovorili stari hrvatski borci od Domagoja do Zrinjskoga. Sav narod je ujedinjen i na nogama, da se bori za ideju i stvarnost države. Iz ništa stvara vojske, udara povijesnom snagom, afirmira sebe na svome; sav se tako reći nekim prirodnim nadahnućima pretvara u borca i zasjenjuje elementarnom snagom i vojnike velikih nacija. Povijest će imati mnogo posla, dok raščisti zapletene niti hrvatskoga političkog stanja u to doba, ali činjenica o narodnoj borbenoj snazi ostaje nesumnjiva. To je bio njezin čas. I mi vjerujemo, da nije bilo uzalud.

Suvremenici, kojima nije bilo dano vidjeti dublje u progresivna narodna zbivanja, kimali su glavom nad Starčevićevim neuspjesima, a zdvajali poslije Radićeve smrti. Pa tako i danas mnogi izgubiše glavu zbog svega što se dogodilo. Ne tako, ne smijemo izgubiti vjeru u sposobnost naroda, jer te vjere ne može nestati nakon što se tako snažno izrazila, usred najvećih teškoća i zamagljenih vidika. Pred nama se očituje povijesna određenost, živa i neuništiva. Nikakvi političari više ne mogu razdvojiti hrvatski narod od ideje državne nezavisnosti. (. . .) Starčević je vjerovao, kada je sav Sabor bio u kolebanju; Radić je vjerovao, kada je sva Europa prezrela njegova nastojanja; hrvatski borac je vjerovao, kada se cijeli svijet ludim sticajem prilika sručio na njega! I tko zna promatrati u povijesti neizmjernu snagu ovih neuspjeha i njihovu epohalnu ulogu zidanja temelja, koji se ne vide, ali bez kojih nema zgrade, taj može i danas vjerovati u sposobnost hrvatskog naroda.

Mi vjerujemo."

Nakon uspjeha hrvatskog naroda na izborima 22. i 23. travnja 1990. i povijesnog zasjedanja novoizabranog Hrvatskog sabora dne 30. svibnja 1990., kad je izabran za predsjednika Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, hrvatski javni život zahtijeva puno, javno i jednakopravno sudjelovanje hrvatskih republikanaca kao izrazitih nosilaca suvremenog hrvatskog nacionalizma.

Hrvatska republikanska zajednica, preuzimajući tu ulogu, izjavljuje da će je u njezinom djelovanju voditi slijedeća.

PROGRAMATSKA NAČELA

1. HRVATSKI NAROD I HRVATSKA DRŽAVA

a. Kao svaki povijesno izgrađeni narod i hrvatski narod ima pravo da slobodno odlučuje o sebi, svom uređenju i svojoj budućnosti, te da uspostavi, ustroji i osigura svoj suverenitet u obliku slobodne i nezavisne države Hrvatske. Ovaj je suverenitet potpuno u skladu s međunarodno priznatim ljudskim pravima i pravom naroda na samoodređenje.

b. U današnjem svijetu narod može ostvariti i osigurati svoj suverenitet samo u okviru svoje nezavisne narodne države, koja kao priznati međunarodni subjekt uspostavlja i održava odnose s drugim narodima sklapajući dvostrane ugovore ili stupajući u slobodno ugovorene međunarodne zajednice za promicanje općih ciljeva, ali bez gubitka svoga suvereniteta.

c. Hrvatsku državu trebalo bi ustrojiti kao saveznu državu sastavljenu od dvije upravne jedinice, od kojih bi jedna obuhvaćala Republiku Bosnu i Hercegovinu, a druga Republiku Hrvatsku. Unatoč njihovom istovjetnom hrvatskom narodnom podrijetlu i makar Hrvatska, Slavonija, Dalmacija i Istra tvore s Bosnom i Hercegovinom prirodnu i nedjeljivu geopolitičku i gospodarsku cjelinu, radi stranih osvajanja i utjecaja ova su dva dijela Hrvatske poprimila različite značajke. Stoga je potrebno dati budućoj hrvatskoj državi ustavno ustrojstvo unutar kojega će se obje hrvatske vjerske i kulturne tradicije moći slobodno razvijati i u slobodnom i jednakopravnom suživljavanju izgraditi zajedničku budućnost.

Odluku o stvaranju takve zajednice, savezne države, trebaju donijeti obadvije republike, svaka za sebe i potpuno slobodno, u skladu sa svojim ustavima, bez ikakvog vanjskog pritiska ili upotrebe nasilnih sredstava.

2. SLOBODARSKO USTROJSTVO HRVATSKE DRŽAVE

a. Temeljni zadaci slobodarske narodne države jesu:

— obrana narodne zajednice od vanjskih neprijatelja;
— odnosi s drugim državama;
— unutrašnja sigurnost i zaštita života, rada i imetka svih stanovnika;
— prosvjeta i temeljna stručna izobrazba mladeži;
— javno zdravstvo, socijalna pomoć i osiguranje temeljnih ljudskih prava i potreba slabima i nemoćnima;
— očuvanje prirode i obrana ljudskog okoliša, te usklađivanje ekoloških i gospodarskih potreba.

b. Ustav Republike Hrvatske, proglašen 22. prosinca 1990., predstavlja velik napredak u javnom životu Hrvatske. Ipak je potrebno, nakon kraćega iskustva, u javnoj raspravi ustanoviti što je uputno promijeniti ili nadodati da bi potpuno odgovarao zrelosti državljana Hrvatske. Ustav treba sačuvati sve tradicionalne izraze hrvatske političke i kulturne svijesti, koju su nekada predstavljali stari i slavni hrvatski sabori, te uključiti propise za osiguranje potreba naroda savezno sa stanjem u svijetu i u skladu s današnjom stvarnošću u zemlji.

c. Prigodom takve revizije Ustava treba proučiti da li su postojeći propisi dovoljno osigurali demokratski sustav, slobodno stvaranje javnog mišljenja i mogućnost mirnih promjena nosilaca državne vlasti te da li je dovoljno osigurana ravnopravnost i slobodan razvitak svih građana hrvatske države bez obzira na njihove vjerske, etničke, kulturne, socijalne, imovne i druge razlike.

d. U svoj ustav Hrvatska bi trebala uključiti cjelokupni tekst Opće deklaracije o pravima čovjeka, izglasane Rezolucijom Ujedinjenih naroda 217 (III) od 10. prosinca 1948., prema prijevodu na hrvatski jezik koji je izradio Institut za međunarodno pravo i međunarodne odnose u Zagrebu, objavljen u "Povelji Ujedinjenih naroda", Zbirka pravnih propisa 66, Zagreb, 1971.

Ova definicija ljudskih prava, kao sastavni dio ustava, trebala bi stupiti na snagu čim bude izglasana i proglašena,

bez potrebe donošenja posebnog izvršnog ili provedbenog zakona ili bilo koje druge pravne odredbe.

3. PRIBLIŽAVANJE DRŽAVNE VLASTI NARODU

a. Smisao države je u djelatnosti za narod i zato treba vlast što više približiti utjecaju i odgovornosti naroda.

Narod treba birati općim, tajnim glasovanjem svih građana koji su navršili 18 godina života zastupnike za Hrvatski sabor, za sabore saveznih jedinica, za županijske skupštine i za općinske odbore. Najpogodniji izborni sustav bio bi onaj koji ima Savezna Republika Njemačka za biranje zastupnika u savezni parlament (kombinacija izbornih kotareva sa zemaljskom listom, gdje se u kotaru bira većinom glasova, a na zemaljskoj listi dodjeljuju se mandati proporcionalno, uz određeni 5%-ni minimum da se izbjegne atomizacija).

b. Za bolje izražavanje narodnih potreba bilo bi uputno da slobodna udruženja vjerske, kulturne, sindikalne, socijalne, privredne i znanstvene prirode, koja su kao takva priznata u izbornom zakonu, biraju svoje delegate u radne odbore sabora i drugih izabranih tijela. U njima bi ti delegati imali savjetodavnu stručnu ulogu u pripremanju zakona i drugih mjera koje se odnose na njihova područja djelatnosti.

c. Hrvatski sabor treba birati predsjednika republike, koji će postavljati vladu, ali ova mora biti prihvaćena od Sabora i dat će ostavku ako joj Sabor izglasa nepovjerenje.

d. Država treba biti podijeljena na dvije savezne jedinice, a svaka od njih na županije i općine. Granice županija povući će se tako, da ove upravne jedinice imaju ujednačenu gospodarsku i prometnu strukturu, da bi mogle postati glavnim organima naroda u provođenju upravnih, socijalnih i gospodarskih mjera i inicijativa.

e. Osobna sloboda je temelj slobodnog organiziranja stranaka, stručnih, vjerskih, sindikalnih, športskih i kulturnih udruženja, slobodnog sastajanja i slobodnog širenja ideja govorom i preko svih vrsta sredstava javnog priopćavanja.

4. DRŽAVNA UPRAVA

a. Državna uprava buduće hrvatske države treba biti decentralizirana, da bi se što više približila narodu. Država ne smije preuzimati inicijative i odgovornosti koje sputavaju slobodu naroda i čine pojedince ovisnim o državi. Glavni cilj ispravne uprave je u zaštiti i promicanju individualne inicijative i individualne odgovornosti, te u osiguranju stvarne slobode i jednakopravnosti svih stanovnika.

b. Upravno činovništvo treba biti malobrojno, stručno spremno i visokoškolovano, dobro plaćeno i osigurano protiv svih vanjskih utjecaja. Upravnog činovnika smjelo bi se otpustiti ili kazniti samo zbog utvrđenog prekršaja na temelju pravomoćne osude nadležnog suda.

c. U ustavu treba odrediti zadatke središnje državne uprave, pokrajinskih vlada, županija i općina, s posebnom pažnjom da se općinama i županijama osiguraju nadležnosti mjesne prirode. Isti kriteriji koji vrijede za činovništvo središnje vlade, trebali bi vrijediti i za činovništvo nižih upravnih jedinica.

d. Da bi se pružila stvarna zaštita pojedincima slabijeg imovnog stanja, koji ne mogu izdržati troškove duljeg upravnog ili sudbenog postupka, bilo bi poželjno uvesti ustanovu "ombudsmana" kojoj bi se žalili svi oni koji se osjećaju oštećenim pojedinim mjerama vlasti.

5. SUDSTVO

a. Sudovi trebaju biti nezavisni i suci dobro plaćeni. Suci se mogu premještavati, unaprijediti ili prijevremeno umiroviti samo uz odobrenje apsolutne većine svih sudaca nadležnog suda višeg stupnja.

b. Trebalo bi obnoviti tradicionalni Stol sedmorice kao vrhovni sud za cijelu Hrvatsku. Taj bi sud odlučivao o ustavnosti zakona, osuda i odluka nižih sudova, o tumačenju zakona i o smjenjivanju i prijevremenom umirovljenju sudaca sudova drugoga stupnja, te ne bi djelovao kao redovita treća instancija niti kao kasacija. Suce Stola sedmorice birao bi

Hrvatski sabor apsolutnom većinom svojih članova i oni bi ostali na dužnosti do navršene 75. godine života, kada bi bili umirovljeni, osim ako bi im Hrvatski sabor na prijedlog vlade ili samoga Suda, produljio službu do navršene 80. godine života, kad bi bezuvjetno morali otići u mirovinu. Samo Hrvatski sabor, na temelju obrazložene odluke, mogao bi dvotrećinskom većinom svojih članova prijevremeno umiroviti ili otpustiti suca Stola sedmorice.

6. VOJSKA

a. Svrha je vojske obrana države od vanjskih neprijatelja i pomoć državnoj upravi u slučaju velikih prirodnih nesreća (poplave, potresi, veliki šumski požari i slično).

b. Redovita vojska trebala bi se sastojati od manjeg broja profesionalnih, dobro plaćenih i suvremeno opremljenih vojnika, s visokom stručnom naobrazbom i borbenom spremom, koji će nakon određenog broja godina imati pravo prijeći u različite grane državne uprave, ukoliko ne budu unaprijeđeni u viši čin, što će im omogućiti da ostanu u vojsci do pune mirovine.

c. Narodnu obranu trebali bi sačinjavati svi sposobni muškarci i žene od navršene 18. do navršene 45. godine života, koji će u posebnim jedinicama vojske odslužiti tromjesečni tečaj za izobrazbu, te će povremeno biti dužni odslužiti jednomjesečnu vježbu. Narodna obrana uključuje se u redovitu vojsku u slučaju rata i većih prirodnih nesreća, te za to vrijeme uživa ista prava i ima iste dužnosti kao profesionalni vojnici.

d. Vojska mora biti politički neutralna i stajati pod vrhovnim zapovjedništvom predsjednika republike, koji za vojsku odgovara Hrvatskom saboru.

7. GOSPODARSKO USTROJSTVO: KAPITAL I RAD

a. Humanistička koncepcija društva uspostavlja unutrašnju vezu između ekonomije i etike, jer moralne vrednote jednoga naroda očituju se u njegovim gospodarskim djelatnostima i odnosima.

Sustav socijalnog tržišnog gospodarstva, kao do sada

gospodarski najuspješniji sustav privređivanja i proizvodnje, upravo zato što se temelji na slobodnoj odluci svih ljudi koji sudjeluju u gospodarskom procesu, zahtijeva da ovi budu odgovorni za svoje čine i propuste i da se strogo pridržavaju slobodno izglasanih zakona.

b. Kapital ima služiti narodu te mu zbog toga mora biti što bliži, vidljivo, osjetljivo i neposredno, bilo kao pojedincu, bilo slobodno udruženu u skupinama, zadrugama i općinama.

Gospodarski napredak pojedinca, uz stvaranje sustava socijalne pravednosti, treba se očitovati u zakonom zajamčenim pravima na:

— podizanje i posjedovanje obiteljskog doma,
— posjedovanje temeljne jedinice zemlje i oruđa u seljačkom gospodarstvu i temeljnih potrepština, sredstava i pomagala u obrtničkim radionicama i stručnim zanimanjima,
— minimalni dohodak dovoljan za osnovno uzdržavanje obitelji od četiri člana,
— zdravstveno i socijalno osiguranje i skrb u slučaju starosti, bolesti, iznemoglosti i nezaposlenosti, a koje odgovara stvarnoj gospodarskoj snazi zemlje.

c. Mogu se podržaviti samo ona dobra koja dovode u pitanje političko, gospodarsko ili socijalno ravnovjesje zemlje. Takvu odluku može donijeti samo Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih svojih članova.

d. Suvremeno gospodarstvo zahtijeva od svih država koje se žele normalno razvijati, da se pridržavaju temeljnih načela i smjerova svjetskog tržišta. Zato se gospodarska strategija jedne zemlje mora uskladiti s geopolitičkim prednostima svoga prostora i sa stupnjem spremnosti i školovanosti svoga pučanstva, uzimajući u obzir potrebe svjetskog tržišta. Hrvatski prostor nalaže integriranu prehrambenu, turističku i pomorsku orijentaciju privrede. Temelj budućeg hrvatskog gospodarstva treba biti seljačko gospodarstvo u svoje tri orijentacije: poljoprivrednoj u panonskoj nizini, stočarsko-mljekarskoj u brdskim predjelima, te turističko-pomorskoj i ribarskoj u priobalnom i otočnom dijelu Hrvatske. Dugoročni razvitak hrvatske privrede nalaže zato razvitak i obnovu sela i njegovo uključivanje u svjetsko tržište te izgradnju suvremenih veza unutar zemlje i sa susjednim zemljama.

e. Kao prijelaz od današnjeg socijalističkog gospodarstva u slobodno, socijalno tržišno gospodarstvo, Hrvatska će morati uvesti mješovito gospodarstvo. Uz državni sektor koji je nametnuo komunizam kroz više od četiri desetljeća svoje vlasti i koji se ne može naglo privatizirati bez velikih socijalnih potresa, mora se promicati razvitak privatnog sektora i omogućiti mu slobodno natjecanje s državnim sektorom. U što kraćem roku nakon uspostave nezavisne hrvatske države moraju se ukinuti sve državne subvencije različitim sektorima gospodarstva i trebaju se donijeti jasna pravila za promicanje suvremenih, naprednih i djelotvornih jedinica proizvodnje. Prirodnom selekcijom u okviru jasnih zakonskih propisa koji će osigurati doista slobodno natjecanje nestat će nedjelotvorne i zastarjele gospodarske jedinice. Ne bi se smjelo dopustiti stvaranje ni privatnih ni javnih monopola, a gospodarske i socijalne smjernice moraju zajamčiti da neobuzdana pohlepa neće zamijeniti sadašnju nedjelotvornost i neodgovorno rasipanje sredstava.

f. Dužnosti i prava namještenika i radnika trebaju se urediti zakonom, bez demagoških, populističkih i privremenih mjera.

Radnici i namještenici imaju pravo slobodno se udruživati u sindikate, a poslodavci u privredne komore i stručna udruženja.

Ugovori i sporazumi između radničkih i namješteničkih organizacija s jedne strane i poslodavačkih organizacija s druge strane obvezivat će samo članstvo ugovornih organizacija. Za rješavanje sporova između radničkih i poslodavačkih organizacija i za utvrđivanje zajamčenog minimalnog dohotka, bit će potrebno ustanoviti posebno neutralno tijelo, kao na primjer industrijski sud za arbitražu i usklađivanje, ili slični organizam.

g. U većim poduzećima radnici i namještenici trebaju imati pravo na sudjelovanje u vođenju poduzeća. Ovo pravo potrebno je regulirati zakonom i u pojedinačnim slučajevima popunjavati posebnim ugovorom između zainteresiranih stranaka. Cilj takvih ugovora mora biti povećavanje produktivnosti i odgovornosti u radu kroz pravednu raspodjelu ostva-

rene dobiti. U takvim bi poduzećima radnici i namještenici trebali slobodno birati svoje predstavnike na određeni rok time da ti predstavnici ne bi smjeli biti ponovno izabrani dok ne prođe bar jedan redoviti rok, da bi se spriječilo stvaranje nove, nereprezentativne sindikalne birokracije.

8. ZAŠTITA KAPITALA I PRIHODA

a. Štednja je temelj autentičnog narodnog kapitala i zato mora biti zakonom regulirana i zaštićena.

b. Bankarstvo treba biti zakonski regulirano i pod stalnim nadzorom (ali ne vodstvom) države preko nezavisne ustanove po uzoru na propise u Sjedinjenim Američkim Državama, Saveznoj Republici Njemačkoj i Švicarskoj.

c. Država treba zakonom utvrditi kamatnu stopu za sva dugovanja, kredite i štedne uloge, da bi novčano poslovanje bilo u skladu s potrebama tržišta, čime bi se smanjila opasnost inflacije i onemogućila lihva.

d. Kapital i prihodi ne smiju biti podvrgnuti slučajnostima, samovoljnim političko-demagoškim zahvatima izvan zakonom utvrđenih socijalnih i poreznih obveza, te zakonom predviđenih kazna za počinjene prestupke i zakonom predviđenog nadzora nad kapitalom i prihodima.

e. Porezni sustav treba biti jednostavan, svima razumljiv i funkcionalan. Država treba osigurati da svi stanovnici snose pravedan dio poreznog tereta i porezna stopa ne smije se pretvoriti u prikrivenu konfiskaciju imovine ili dohotka. Porez se treba temeljiti na ostvarenoj vrijednosti ili učinjenoj usluzi. Ostvarena vrijednost je osobni dohodak, prodani proizvod ili učinjena usluga. Prema tome, glavni izvori za oporezivanje trebaju biti progresivni porez na osobni dohodak, porez na dodanu vrijednost (po uzoru na "value added tax" i "Mehrwertsteuer") i porez na poslovnu dobit, te naplate za usluge koje daju država ili državna poduzeća, kao na primjer voda, električna struja, kanalizacija, plin, vatrogasna služba i slično. Svi drugi oblici oporezovanja, kao što su samodoprinosi, cestarina, zemljarina i slično, trebaju se ukinuti. Porezna stopa i visina nameta trebaju biti u skladu s poreznim teretom u drugim europskim državama, da bi se na taj način promicalo ulaganje kapitala u hrvatska poduzeća.

9. OTVORENOST HRVATSKOG TRŽIŠTA

a. Država treba težiti ukidanju carinskih ograda te uvoznih i izvoznih dozvola. Ovakve mjere smiju biti samo privremene, donijete iz nužde i utvrđene zakonom. Uvoz strojeva, traktora, alata, raznog oruđa za proizvodnju, poljodjelstvo i obrt, te unošenje tehnologije i tehnoloških pomagala treba biti oslobođeno od carine i poreza ako doista predstavlja tehnički i gospodarski napredak za zemlju, što treba ustanoviti država u dogovoru sa stručnim odborima one privredne grane u koju spadaju.

b. Hrvati koji se vraćaju iz inozemstva i žele se stalno nastaniti u Hrvatskoj trebaju biti oslobođeni carine i drugih nameta za kapital i za pokretnine koje budu unijeli prigodom svoga povratka.

c. Hrvatska ne smije postati kolonija starih strojeva koji nameću potrošačima skupe cijene zbog svoje neefikasnosti. Jedino industrija, neprestano dotjerivana, i stručno osoblje, neprestano u tijeku tehničkog razvitka, te napredna, suvremena poljoprivreda, mogu omogućiti Hrvatskoj da bude otvorena stranoj konkurenciji i dati joj pristup u međunarodnu razmjenu dobara i usluga, čime će se podići životni standard u zemlji. U tu svrhu potrebno je selektivnim poreznim olakšicama promicati privatno ulaganje u istraživanje i tehnologiju te izgraditi sustav suvremeno opremljenih nacionalnih istraživačkih ustanova, povezanih sa sličnim ustanovama u inozemstvu, koje bi stajale u službi industrije i drugih privrednih grana.

10. SOCIJALNO-POPULACIJSKA POLITIKA

a. Obitelj je temelj društva i hrvatska država treba zakonom osigurati zaštitu obiteljskog imetka i omogućiti obiteljima da školuju svoje potomstvo bez prevelikih izdataka, tako da mladež u doba svoga školovanja osjeti da su svima pružene jednake mogućnosti bez obzira na razlike u imovnom stanju njihovih roditelja. Posebno se treba zakonom

osigurati neotuđivost i nezapljenivost obiteljskog doma, kao i ukinuti sve poreze na kupnju takvog doma.

b. Trebaju se poduzeti sve mjere da se odstrane uzroci koji dovode do iseljivanja i omogućiti iseljenicima povratak u domovinu i njihovu integraciju u hrvatsko gospodarstvo bez davanja subvencija koje uništeno hrvatsko gospodarstvo ne može podnijeti.

11. SLOBODA SAVJESTI I VJERSKA SLOBODA

a. Sloboda savjesti spada u nepovrediva, temeljna prava čovjeka i građanina, te obuhvaća pripadnike svih vjerskih zajednica isto kao i agnostike i ateiste.

b. Javno izražavanje vjerskih djelatnosti i ustrojstvo vjerskih zajednica uređuje se ugovorom, vjerskim ustavom ili zakonom na temelju slobodnog dogovora između države i pojedinih vjerskih zajednica, tako da se sve vjerske zajednice u propovijedanju vjerskih načela, u vršenju vjerskih obreda, u uzdržavanju vjerskih svetišta i zavoda, te u sticanju imovine; osjećaju zaštićenima i u potpunoj vjerskoj i duhovnoj slobodi.

c. Sve vjerske zajednice moraju biti ravnopravne pred zakonom i trebaju se isključiti sve povlastice utemeljene na tradiciji, brojčanoj snazi ili drugim političkim kriterijima.

d. Komunistička diktatura uništila je vrlo važne tradicionalne djelatnosti vjerskih ustanova na području odgoja te bolesničke i staračke njege. U cijelom svijetu iskustvo je pokazalo da dobrotvorne ustanove koje vode vjerske zajednice imaju više uspjeha u pružanju humanitarnih usluga nego državne socijalne ustanove koje vodi birokracija. Stoga će biti potrebno obnoviti u Hrvatskoj dobrotvorne i odgojne vjerske ustanove i u okviru materijalnih mogućnosti hrvatskog gospodarstva pružiti im pomoć u izvršavanju ovih zadataka.

e. Ako država uvede crkveni porez za uzdržavanje vjerskih zajednica, svaki porezni obveznik odredit će kojoj zakonom priznatoj zajednici treba pripasti njegov doprinos. Ova odluka vrijedit će do izričitog pismenog opoziva i određivanja druge vjerske zajednice kao dobitnika poreza. Ako

porezni obveznik ne želi dati svoj doprinos ni jednoj vjerskoj zajednici, taj će se doprinos predati posebnom fondu za promicanje državnog školstva.

12. KULTURNE I ŠPORTSKE DJELATNOSTI

a. Na kulturnom području najjače se izražava osobnost čovjeka, zahtjev za slobodom i sam osjećaj slobode. U obilju kulturnih pothvata narod cvate, sazrijeva i doživljava slobodu najspontanije.

Zbog toga državi ne može biti zadatak djelovati kao doktrinarni vodič na ovom području čovjekova doživljavanja. Ipak država bi morala davati različitim kulturnim ustanovama najveću moralnu i materijalnu potporu u cilju razvijanja kulturnog društva nasuprot pogubnom materijaliziranju koje danas vlada.

b. Isto vrijedi i za športske i druge tjelovježbene djelatnosti, koje moraju biti u okviru nepolitičkih privatnih inicijativa, a uz zaštitu, nadzor i pomoć države.

13. ŠKOLSTVO

a. Školstvo treba razvijati kod mladeži moralnu i socijalnu svijest, praktični smisao za život i korisnost u društvu, stručno znanje i kulturu duha. Potrebno je omogućiti vjersko-moralni odgoj djece u svim osnovnim školama.

b. U pogledu otvaranja škola, država može imati pravo isključivosti samo na diplomatske, vojničke i redarstvene škole. Sve druge škole imaju pravo otvarati, uz zakonom propisani nadzor i opće smjernice školske nastave, sve općine, sve priznate vjerske zajednice, te ustanove, udruženja i poduzeća koja to zatraže i kojima će nakon ispitivanja podobnosti ovo pravo priznati Hrvatski sabor u obliku zakonske odredbe.

c. Država treba posebno promicati stručne (poljoprivredne, industrijske i obrtničke) škole nižega i srednjega stupnja da bi se bolje izobrazila radna snaga i podigao njezin stručni i kulturni standard.

14. ZAŠTITA PRIRODE I LJUDSKOG OKOLIŠA

Država i njezine niže upravne jedinice trebale bi uskladiti gospodarsku, urbanističku i razvojnu politiku s potrebama očuvanja prirode i ljudskog okoliša. Hrvatska treba usvojiti sva međunarodna pravila za kontrolu zagađenja zraka, vode i okoliša, i te odredbe ostvariti u najkraćem mogućem roku. Posebno je potrebno da država pomogne novčanim sredstvima i poreznim olakšicama sve privatne djelatnosti koje rade na ekološkoj sanaciji ugroženih predjela, kao na primjer pošumljivanje, obrana od erozije tla, pročišćavanje zraka, čišćenje voda i industrijsko iskorištavanje otpadaka.

15. SRBI U HRVATSKOJ I PRAVA NARODNIH MANJINA

a. Hrvatski državljani srpske narodnosti trebaju biti u svakom pogledu ravnopravni s državljanima hrvatske narodnosti, te imati pravo čuvati i razvijati svoju narodnu, kulturnu i vjersku posebnost u okviru svojih slobodno ustrojenih ustanova. Trebaju uživati punu zaštitu zakona kao posebna narodna skupina, a kao državljani Hrvatske imati pristup u sve službe, državne ili privatne, i mogućnost doći na sve položaje.

b. Ista prava i iste dužnosti trebaju imati hrvatski državljani pripadnici drugih manjinskih narodnih skupina.

c. Kao hrvatski državljani, svi pripadnici manjinskih narodnih skupina trebaju imati iste dužnosti kao i pripadnici hrvatskog naroda.

16. EUROPSKA ZAJEDNICA I MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

Hrvatska treba ući u međunarodne saveze, uključivši Europsku zajednicu, samo kao suverena, međunarodno priznata država, bez ikakvog ograničenja ili okvira. Ona treba zatražiti ulazak u takve međunarodne organizacije, kad se bude gospodarski oporavila od posljedica jugoslavenskog komunističkog sustava, tako da bude sposobna sudjelovati u ovim organizacijama i u Europskoj zajednici kao jednakopravni čimbenik, a ne kao međunarodno trpljeni prosjak.

Prijedlog za upravnu podjelu Republike Hrvatske

Dne 24. srpnja 1991. predsjednik Sabora Republike Hrvatske dr Žarko Domljan uputio je pozive svim registriranim strankama u Hrvatskoj, bez obzira da li su zastupane u Saboru ili ne, da pošalju svoga predstavnika na sastanak koji će se održati 30. srpnja u zgradi Sabora i na kojemu će se raspravljati o Nacrtu polazišta o ostvarivanju kulturne autonomije, lokalne uprave i samouprave i proporcionalnog sudjelovanja u vlasti srpske nacionalnosti u Hrvatskoj.

Kao registrirana stranka, Hrvatska republikanska zajednica isto je dobila taj poziv i u njeno je ime došao njezin predsjednik, prof. Kazimir Katalinić, koji je nakon uvodnog razlaganja dr. Žarka Domljana kao prvi zatražio riječ i iznio je stav stranke prema predloženom nacrtu i konkretne prijedloge da bi se ovaj poboljšao.

U nastavku donosimo podnesak koji je prof. Katalinić predao predsjedniku Sabora dr. Domljanu kao i priloge toga podneska.

Gospodin dr. žarko Domljan
Predsjednik Sabora Republike Hrvatske

Cijenjeni gospodine predsjedniče!

1. Pozdravljamo Vašu inicijativu da se otvori demokratski dijalog o svim otvorenim pitanjima u svezi s pravima narodnosti koja izviru iz ustavnih rješenja i Povelje o pravima Srba i drugih narodnosti u Republici Hrvatskoj.

I

2. Naša politička skupina, Hrvatska republikanska zajednica, unijeta je u Registar političkih organizacija Ministarstva pravosuđa i uprave dne 20. lipnja 1991. Iako je formalno nova organizacija, u idejnom i političkom pogledu naša stranka ima bogatu tradiciju, jer nastavlja na domovinskom području i u okviru Ustava i zakona Republike Hrvatske političko djelovanje Hrvatske republikanske stranke koja je bila osnovana u slobodnom svijetu 9. siječnja 1951., a idej-

no izgrađena u prvom redu po njenom utemeljitelju, hrvatskom borcu i političkom filozofu, sada pokojnom prof. Ivanu Oršaniću i njegovim suradnicima.

II

Načelne i opće primjedbe

3. Svjesni smo da je Vaš poziv posljedica ratnoga stanja koje vlada na području Republike Hrvatske i ugroženosti i nepotpunog ostvarenja proglašenja samostalnosti izglasane 25. lipnja 1991.

Ovo se očituje u mnogim vidovima primljenog Nacrta, posebno u nejasnoj terminologiji koja je odraz časovitih političkih potreba a ne predviđanja na dulji rok. Ipak, trebalo bi uzeti u obzir da se ustavni zakoni donose za budućnost i da se časovito korisna rješenja vremenom mogu pretvoriti u nove probleme i poteškoće ako su uključena u temeljne zakone.

4. HRZ smatra da izrazi "suverenost" i "autonomija" imaju danas u hrvatskom javnom životu posebna, neuobičajena značenja. U pravnoj znanosti suverenost je odlika političkog tijela (države) koje iznad sebe nema nikakvu višu vlast. Prema tome, ne postoje različite vrste suverenosti pa tako ni izvorna ili djelomična suverenost, a još manje ograničena suverenost. Dakle suverena je ona vlast koja je najviša na određenom području, što znači ona koja je nezavisna ili samostalna. Tvrdi se da su u državnim savezima (konfederacijama) suverene države članice koje delegiraju izvršenje nekih svojih nadležnosti organima Saveza. Do sada, kako vidimo iz novije povijesti, konfederacija je uvijek bila samo privremeni oblik. Dovodila je ili do potpunog razdvajanja i stvaranja nezavisnih država ili do jačanja središnje vlasti, tako da se zajednica pretvarala u saveznu državu (federaciju), pa i onda kad je zadržala ime državnog saveza, kao što je to slučaj u Švicarskoj, koja se i danas zove Confédération Hélvetique.

5. Isti prigovor vrijedi i za izraz "autonomija", koji zapravo znači da jedno područje donosi za sebe svoje zakone

i propise, što je put prema odvajanju toga područja od državne cjeline.

Ako želimo da naša rješenja budu čvrst temelj za budući život svih državljana Republike Hrvatske, moramo upotrebljavati točne i nedvoumne pravne izraze. Ne želimo da se sadašnji sukobi prenesu u budućnost.

Neprecizni izraz "autonomija" trebalo bi zamijeniti izrazima poput "stvarna sloboda" ili "ravnopravno sudjelovanje državljana u svim stupnjevima javne vlasti".

Naša stranka smatra da Republika Hrvatska treba biti nezavisna (odnosno samostalna) država koja može po potrebi održavati posebne ili prisnije odnose s nekim od svojih susjednih država, ali bez gubitka svoje samostalnosti, po uzoru na druge države koje su posljedica razdruživanja. Primjeri su za to Belgija, Nizozemska i Luksemburg, koje su danas, kao nezavisne države, povezane ugovorima na različitim prometnim, trgovačkim i gospodarskim poljima, ili Švedska, Norveška, Danska i Finska, koje su nakon stoljeća međusobnih sukoba uspjele stvoriti slobodarske i prijateljske međusobne odnose za skandinavsko područje.

III

Upravna podjela Republike Hrvatske

6. Da bismo mogli ostvariti navedena načela, moramo u prvom redu odbaciti model države koji smo naslijedili od jugoslavenskog komunističkog sustava. Ovaj se model očitovao u stvaranju republika podijeljenih na općine, bez sudjelovanja većih upravnih jedinica drugoga stupnja. Zajednicu je održavala na okupu jedinstvena, i jedina, politička stranka, bez koje danas postoje dvije opasnosti: atomizacija radi prevelikih ovlasti općina i centralizam da se spriječi atomizacija.

Tradicionalni hrvatski sustav županija kao srednjih upravnih tijela sa širokim ovlastima i sa snažnim županijskim skupštinama, smanjuje raspon između svemoćne države koja teži centralizmu i svemoćnih općina koje atomiziraju

vlast. Takve snažne županije približavaju vlast narodu, što je ideal slobodarskog poretka. Osim toga omogućuju da se vlast prilagodi gospodarskim, prometnim, kulturnim i narodnim (nacionalnim) značajkama i posebnostima dijelova zajedničke države, što svakako vodi do usklađivanja interesa pojedinih krajeva i pojedinih narodnih skupina s interesima cjelokupne narodne zajednice.

7. Različite upravne podjele nametnute u Jugoslaviji nakon uvođenja unitarističkog vidovdanskog ustava uništile su povijesnim razvitkom izgrađeni županijski sustav u Hrvatskoj. Pri pokušaju njegova obnavljanja potrebno je izbjegavati samovoljna rješenja koja bi mogla nametnuti danas sučeljene narodne skupine u Hrvatskoj. Niti smiju prevladati časoviti interesi većinskog (matičnog) hrvatskog naroda, kojemu je Hrvatska jedina moguća narodna država, niti se smiju nametnuti posebni interesi srpske narodne skupine u Hrvatskoj, kojoj je Hrvatska jedina domovina, ali koja, kao dio srpskoga naroda, želi očuvati svoju narodnu istovjetnost i veze sa svojom srpskom narodnom maticom.

Zato predlažemo da se županije ustroje točno onako kao što su postojale u banskoj Hrvatskoj dne 29. listopada 1918., dakle prije sukoba koji su nastali nakon 1. prosinca 1918., uz slijedeće nužne promjene: a) ostatak bivše srijemske županije koji je nakon odvajanja većega dijela Srijema 1945. pripao Hrvatskoj, trebao bi se spojiti s bivšom virovitičkom županijom, i b) Istra, Kastavština i kvarnerski otoci, koji su bili u austrijskoj polovini habsburške monarhije, te Rijeka, koja je bila "posebno tijelo", uključivši i njenu okolicu, trebali bi se ustrojiti kao posebna županija. Bivša austrijska krunovina Dalmacija trebala bi se podijeliti na dvije županije: dalmatinsku sa sjedištem u Splitu i dubrovačku (s Pelješcem i južnim otocima). Zagreb kao središte zagrebačke županje trebao bi ostati u njoj s posebnim statutom metropole.

Ustavnim zakonom trebalo bi odrediti da se granice županija ne mogu mijenjati prije isteka roka od deset godina, da bi se postignula stabilnost u Hrvatskoj.

8. Osim svojstva upravnog tijela drugoga stupnja te okvira za neposredno sudjelovanje pučanstva u upravnim poslovima, županije bi trebale postati izborni okruzi za izbor

zastupnika za Sabor Republike Hrvatske srazmjerno broju svojih stanovnika, time da se izbori obavljaju na temelju županijskih lista a zastupnička mjesta dodjeljuju srazmjerno s dobivenim glasovima po sustavu d'Hont.

9. Vjerujemo da bi ovakva upravna podjela omogućila svim narodnim skupinama u Hrvatskoj slobodan razvitak u okviru državne cjeline kao i slobodno očuvanje njihovih posebnosti na organičan i slobodno izražen način.

10. Ne pristajemo na naziv narodnih manjina ni za Srbe ni za ostale etničke skupine hrvatskih državljana, koji nisu hrvatske narodnosti, nego predlažemo da se uzakoni naziv "narodna skupina u Hrvatskoj" za svaku od njih. Ovime se izražava da se radi o organskim cjelinama a ne o nepovezanim pojedincima.

IV

Kritika pojedinosti u Nacrtu

11. Nakon ovih načelnih i općih pogleda, ukratko ćemo se osvrnuti na neke pojedinosti u Nacrtu.

Str. 1, odsj. 2: "...svaka je država dužna voditi antiasimilacijsku politiku". Ovo je odraz autoritativnog sustava. Država treba osigurati slobodnu obranu od asimilacije, a ne nametati ni asimilacijsku ni antiasimilacijsku politiku.

Str. 2: "Suverenost država se osigurava pružanjem visokog stupnja autonomije...". Veoma netočna i neiskrena formulacija. Činjenica je da država treba osigurati slobodu djelatnosti i razvitka na kulturnom i političkom polju svim svojim državljanima, kako pojedincima tako i narodnim skupinama koje žive na njenom području.

Str. 3: točka D. Nije točno da o suverenosti Hrvatske svi građani odlučuju na referendumu, niti da se referendumskim odlučivanjem hrvatski narod očituje kao suverena nacija. Druga rečenica u ovoj točki potpuno je neumjesna. Stvarno: Državljani Hrvatske, bez obzira na vjerske i narodne (nacionalne) razlike, odlučuju o svojoj državi preko svojih slobodno izabranih zastupnika okupljenih u Saboru, a u posebnim prigodama i izravno, preko referenduma. U biti, sa-

borsko odlučivanje više štiti posebne nehrvatske narodne skupine nego referendumski oblik odlučivanja u kojemu većinski narod ima prednost.

Str. 6: odsjek "Kulturna i nacionalna društva": Srpska narodna skupina u Hrvatskoj je dio Republike Hrvatske i prema tome slobodan rad njenih društava treba podupirati samo Republika Hrvatska, a ne Republika Srbija.

Uopće, govoriti o "srpskom narodu u Hrvatskoj", dovodi do smutnje, jer je srpski narod samo jedan bez obzira gdje živi (isto kao i hrvatski), dok je srpska narodna skupina u Hrvatskoj živa zajednica koja ima svoje posebne predaje i interese koje valja štititi i njegovati.

Uostalom, stranice 6 i 7 su odviše detaljne i kazuističke, te se vremenom mogu pretvoriti u ograničenja za navodne današnje korisnike tih nabrajanja. Ali ako ih Srbi žele imati, mogu ostati, jer ne vrijeđaju hrvatsku državnu misao.

Stranice 8 i 9 loše su formulirane i znače odvajanje srpske narodne skupine od ostalih državljana Republike Hrvatske i stvaraju srpski "ghetto", što na dulji rok vodi do kulturnog i gospodarskog zaostajanja takvih zatvorenih etničkih jedinica. Ispravna upravna podjela na županije, kako je predlažemo u općem dijelu, sprečava stvaranje takvih "ghetta".

Stranice 10-11: O izbornim jedinicama i izbornom sustavu govorili smo u općem dijelu ovoga podneska. Predloženi nacrt dovodi do stvaranja velike i nepotrebne birokracije na području narodnih odnosa, nešto slično na komunističku partijsku birokraciju u avnojskoj Jugoslaviji. Dakle ne štite pojedince narodne skupine nego ih podvrgavaju vlasti jedne povlaštene elite koja će moći dobro živjeti na račun svojih narodnih skupina i sprečavat će njihovu integraciju u opći javni život od straha da takvom integracijom ne bi izgubila svoje osobne povlastice i blagostanje povlaštenog sloja.

PREDLOŽENA UPRAVNA PODJELA

PODACI PREMA POPISU PUČANSTVA IZ 1991. GODINE

Županija	Broj stanovnika (u tisućama)	Postotak Hrvati	Srbi	Ostali
Virovitička	689,5	69,94	17,94	12,12
Požeška	327,3	71,31	17,70	10,99
Bjelovarska	347,4	86,34	6,14	7,52
Varaždinska	426,4	95,99	0,49	3,52
Zagrebačka	1.344,3	79,66	11,74	8,60
Modruška	105,2	67,07	25,90	7,03
Istra	466,1	65,10	7,28	27,62
Ličko-krbavska	93,0	50,03	45,83	4,14
Dalmacija I	889,1	82,17	12,35	5,48
Dalmacija II (Dubrovnik)	71,9	82,40	6,67	10,93
Svega	4.760,3	77,86	12,21	9,93

V

Završne misli

12. U odnosu na Srbe u Hrvatskoj naša je matična stranka, Hrvatska republikanska stranka, izgradila svoje čvrste političke poglede. Citiramo samo dva stava.

Prvi predsjednik HRS, prof. Ivan Oršanić, napisao je o hrvatsko-srpskim sukobima 1953., dok su još bile svježe rane četirigodišnjega rata: "Hiljadugodišnje susjedstvo Srbije i Hrvatske, srpskoga i hrvatskoga naroda, ne poznaje ni jedan međusobni rat, ni jedan međusobni sukob, ni jedno međusobno klanje. Nametanje, naprotiv, Jugoslavije i jugoslavenstva predstavlja niz zločina, predstavlja uništavanje Srbije i Hrvatske, Srba i Hrvata" (časopis "Republika Hrvatska" br. 3 [1953.], str. 2).

Razrađujući tu misao, sadašnji predsjednik Hrvatske republikanske stranke dr. Ivo Korsky, u kritici razdoblja Nezavisne Države Hrvatske, napisao je 1977.: "Jedina uspješna politika u onom razdoblju bila bi ona koja bi uvidjela da **lanac sukoba i neprijateljstava može prekinuti samo onaj koji je u nadmoćnom položaju a ne onaj koji je stvarno ili psihološki u stanju obrane.** Prema tome, u onom času, unatoč srpskih izazivanja i stranih poticanja Srba na neprijateljstvo protiv hrvatske države, inicijativa za stvaranje boljih odnosa između hrvatskih Srba i Hrvata trebala je poteći upravo od hrvatskih vlasti." I zaključio je: "Kako slijedeća pobjednička faza pripada Hrvatima, na Hrvatima će ležati odgovornost da prekinu lanac sukoba. Hrvati će morati u času svoje pobjede i uspostave države Hrvatske učiniti najveće napore da ne dođe do reakcije na nasilja druge Jugoslavije, da Tito u svom porazu ne ostavi Hrvatima u naslijeđe diktaturu i nepravdu. **Glavni zadatak prve hrvatske, revolucionarne vlade bit će u zadovoljavanju i osiguravanju hrvatskih Srba.**" (Članak "Srbi u Hrvatskoj", časopis "Republika Hrvatska" br. 111, [1977.], str. 8 i 9. Sva podcrtavanja nalaze se u izvorniku.)

13. Želeći pridonijeti naš obol izgradnji slobode i pravednosti u Republici Hrvatskoj, podnosimo ove misli ugled-

nom savjetodavnom skupu koji ste sazvali Vi, gospodine predsjedniče Sabora Republike Hrvatske, i ostajemo uz dužno poštovanje s hrvatskim pozdravima.

U Zagrebu, dne 29. srpnja 1991.

HRVATSKA REPUBLIKANSKA ZAJEDNICA

Predsjednik:
Prof. K. Katalinić

Dopredsjednik:
Prof. M. Ostojić

Glavni Tajnik:
Dipl. Ing. A. Berić

P.S.: Za bolje osvjetljavanje našega stava prilažemo kopiju članka dr. Ive Korskog "Posljedice kninske pobune". Članak je objavljen u siječnju 1991. u brošuri "Baština jugoslavenskog komunizma" (Izdanje časopisa "Republika Hrvatska", Buenos Aires, 1991.) s predgovorom prof. Kazimira Katalinića.

Posljedice kninske pobune

Kninski Srbi su jedini **kamikaze** u Jugoslaviji. Za Srbiju i za srpstvo oni su spremni uništiti ne samo svoju domovinu Hrvatsku, do koje ništa ne drže iako u njoj žive i od nje dobivaju sve što im je potrebno za razvitak, nego su za svoj cilj spremni žrtvovati sebe i svoju zajednicu. U svom samoubilačkom bijesu oni ugrožavaju svoju budućnost u vjeri da će razbijanjem Hrvatske omogućiti ostvarenje Velike Srbije bilo pod jugoslavenskim bilo pod srpskim imenom, pa makar oni izginuli u toj borbi.

Prva žrtva njihova rušilačkog bijesa jest sama Jugoslavija. Najgorljiviji zagovornici Jugoslavije u svijetu i u Hrvatskoj, oni koji žele održati jugoslavenski okvir pod svaku cijenu, a među koje valja uvrstiti i glavnog branitelja Jugoslavije, zamjenika državnog tajnika Sjedinjenih Američkih Država, gosp. Lawrencea Eagleburgera, zaključili su da se u ovaj čas Jugoslavija može održati samo u obliku konfederacije. Svako drugo rješenje nužno će dovesti do odcjepljenja nesrpskih naroda.

Ne možemo procijeniti da li svi oni koji predlažu konfederaciju vjeruju da je ona trajno rješenje. Uzmemo li kao uzor različite države

koje su prihvatile konfederalni oblik, vidjet ćemo da je konfederacija prelazan oblik te da prije ili kasnije dovodi ili do čvršćih veza između dijelova takvoga saveza država, dakle do federacije, ili do njihova razdvajanja. Vjerojatno se dio današnjih zagovaratelja jugoslavenske konfederacije nada da će nakon nekoliko godina mirnog suživljavanja ovako povezanih država, a posebno nakon učvršćivanja novoga poretka u zemljama koje su donedavno bile pod komunizmom, među povezanim državama ojačati gospodarske, prometne pa i političke spone te da će se jugoslavenski savez država (konfederacija) neprimjetno pretvoriti u saveznu državu (federaciju), kao što se to dogodilo sa Sjedinjenim Američkim Državama u XVIII. stoljeću te s Njemačkom i Švicarskom u XIX. stoljeću. Iz federalnog oblika često se je razvilo daljnje, prisnije ujedinjavanje, tako da su konačno od federacije ostali samo neki oblici, dok je zajednička država zadobila snažan centralistički politički i gospodarski sustav, što danas možemo uočiti u latinskoj Americi kod formalno federativnih država kao što su Argentina, Venezuela i Meksiko.

Drugi, možda, iskreno žele sačuvati povijesno oblikovane narode i vide u konfederaciji izlaz iz Jugoslavije i dogovorno, miroljubivo stvaranje nezavisnih narodnih država, neku vrstu skandinavizacije, po uzoru na dogovorno odvajanje Švedske i Norveške kojim je bilo dovršeno ukidanje skandinavskog jedinstva, što je dovelo da umjesto neprijateljstva i hegemonije zavlada na onom prostoru normalno, pa i prijateljsko suživljavanje različitih naroda koji žive svaki u okviru svoje narodne države.

Ali obadva procesa zahtijevaju minimum povjerenja između naroda koji bi trebali sklopiti konfederalni ugovor.

Što su, međutim, učinili Srbi u Hrvatskoj nakon ukidanja komunističke diktature i izbora nove, demokratske vlade. Kad govorimo o Srbima u Hrvatskoj u ovom času, mislimo u prvom redu na Srbe sjeverne Dalmacije i južne Like, dakle na skupinu od 85.000 Srba, što predstavlja 1,8% pučanstva cjelokupne Republike Hrvatske. Oni su ugrozili teritorijalno jedinstvo Republike Hrvatske, koja je već sama po sebi ostatak hrvatskog povijesnog područja. Ne govorimo o integritetu Republike Hrvatske ni o nepovredivosti njenih granica, nego o njenom jedinstvu i kontinuitetu njenog područja. Pobuna u Kninu pokazala je naime da u borbi Beograda protiv Hrvatske, koja borba ima za cilj širenje srpskog državnog područja na hrvatske krajeve, Srbi u uskom grlu koje spaja bansku Hrvatsku s Dalmacijom, prekidaju to grlo, režu prometnice koje su drugi izgrađivali a oni ih samo iskorištavaju, i time nastoje nametnuti svoju volju hrvatskoj većini: ili će Hrvatska ostati u Jugoslaviji onako uređenoj kako to Srbi žele, dakle u tako zvanoj čvrstoj federaciji u kojoj će Beograd ponovno imati u svojim rukama sve konce vlasti i vladati u nesrpskim krajevima preko tamošnjih srpskih skupina, ili će se općine s većim brojem Srba izdvojiti iz Hrvatske i razbiti Hrvatsku kao jedinstveno područje sposobno za samostalni život. Iza srpske pobune u Kninu stoji Jugoslavenska narodna armija koja je odmah na početku, kad je bilo mnogo lakše ugasiti požar, svojim lovcima, "migovima", onemogućila normalnu redarstvenu djelatnost hrvatske vlade koja je pokušala uspostaviti redovitu upravu na pobunjenom području.

Srbi se nisu pobunili da bi zaštitili svoje posebnosti, na što imaju puno pravo. Pobjednička stranka, Hrvatska demokratska zajednica, već je bila ponudila njihovom formalnom prvaku, prof. dr. Jovanu Raškoviću, položaj potpredsjednika Republike Hrvatske, a njihovom izabranom narodnom zastupniku Jovanu Opačiću da bude potpredsjedsjednik Hrvatskog Sabora. Dakle, nije samo deklarativno priznala srpsku povijesnu posebnost i njihovu političku važnost u Hrvatskoj, nego im je ponudila udio u stvarnoj vlasti. U Srbu, 25. srpnja 1990., pod utjecajem emisara iz Srbije odbijena je ponuda da bi Srbi zajedno s Hrvatima vladali u Republici Hrvatskoj i postavljen je zahtjev za izdvajanjem područja na kojemu prebivaju Srbi i stvaranjem nove državnopravne jedinice na dijelu hrvatskog državnog područja.

U daljnjem razrađivanju toga zahtjeva došlo je do plana za stvaranje srpske državne jedinice, Krajine, koja bi od Knina u sjevernoj Dalmaciji preko Like i Korduna bila povezana s dijelovima istočne Slavonije koridorom u obliku gusjenice koji bi obuvatao dijelove pojedinih općina banske Hrvatske i prerezao vodoravnom crtom sjevernu Hrvatsku i Slavoniju. Upravo ova egzotičnost srpskih zahtjeva dokazuje da se ne radi o pravom srpskom cilju. Ovo nije način da bi se osiguralo Srbe u Hrvatskoj i omogućilo im mirno i jedanakopravno suživljavanje s Hrvatima, nego se radi o prijetnji da bi Hrvati pristali na pripajanje Bosne Srbiji i eventualno na odvajanje nekih dijelova Republike Hrvatske i njihovo pripajanje Bosni, što bi bila cijena da bi se ostatak Hrvatske smio osamostaliti.

Što dulje bude trajala ova pobuna Srba i što ekstremniji i čudniji budu srpski zahtjevi, to će jači biti položaj hrvatske vlade u svijetu, bude li ona i nadalje hladnokrvno odbijala oružani sukob sa Srbima. Ali ova racionalna hrvatska politika nije samo rezultat političkog razuma i demokratskih ideja koje danas vladaju u Hrvatskoj, prema kojima sila nije sredstvo za rješavanje političkih pitanja, nego na taj stav

sigurno utječe i činjenica da Beograd drži u svojim rukama Jugoslavensku narodnu armiju (ili, možda, Armija drži u svojim rukama beogradsku središnju vladu) i da ova oružana snaga samo čeka na prvi veći oružani sukob između srpskih pobunjenika i hrvatskog redarstva da intervenira oružjem u obranu "ugroženih Srba". S izgovorom pred svijetom da je vojnička intervencija potrebna da se zaštiti "nevino" srpsko pučanstvo od genocidnih Hrvata, Armija u savezu s komunističkim strukturama i ostacima jugoslavenskih nacionalista ukinula bi ograničenu autonomiju koju je Hrvatska zadobila preko izborne pobjede Hrvatske demokratske zajednice.

Zato ne smijemo kriviti hrvatske vlasti što nisu energičnije u suzbijanju srpske pobune. Svjesni smo da oklopne jedinice JNA mogu u kratkom roku uništiti slabo naoružane hrvatske redarstvene jedinice. Prosvjedi Sjedinjenih Američkih Država i država Europske Zajednice došli bi prekasno da bi spriječili takav vojnički udar. Nakon uspostavljanja nove vojničke diktature, obećanje da će doći do novih izbora na kratak rok ne bi mnogo koristilo Hrvatskoj i Hrvatima. Na dulji rok ponovno bi odvelo Hrvate na revolucionarni put, isto onako kao što su državni udar 6. siječnja 1929. i tzv. lični režim kralja Aleksandra doveli do razvitka revolucionarnoga duha u Hrvatskoj koji je planuo 10. travnja 1941.

Pobunom u Kninu i prekidanjem područja Republike Hrvatske Srbi su prisilili Hrvate da preispitaju mogućnosti jednog konfederalnog ugovora i da ozbiljno promisle o rješenju izvan Jugoslavije, jer nakon toga iskustva ne mogu biti sigurni da će središnja vlada poštivati hrvatsku autonomiju sve dok bude postojala Jugoslavenska narodna armija kao oružana snaga Beograda i dok Beograd ima u svojim rukama sve čimbenike ekonomskog upravljanja.

No jesu li prvaci te pobune, oni koji su rođeni na području Hrvatske, ikada pomislili na budućnost toga nahuškanog pučanstva kada konačno bude došlo do sporazuma između Zagreba i Beograda o mirnom razlazu. Svaki sporazum zahtijeva popuštanje od obih sučeljenih strana, no veoma je teško zamisliti da bi i najpovoljniji sporazum mogao uspostaviti normalne odnose između ovih pobunjenika, koji su ugrozili opstanak Hrvatske, i većinskog hrvatskog pučanstva.

politički pregled

Republikanski pogledi na gospodarska pitanja

Širenjem republikanskih misli u javnom životu Hrvatske i aktiviranjem većega broja mladih ljudi i žena u republikanskoj političkoj organizaciji, postavljeno je pitanje sa strane nekih novih članova, da li se je Hrvatska republikanska stranka u svojem dugogodišnjem djelovanju usredotočivala samo na pitanje nacionalnoga oslobođenja Hrvatske.

Iako je uvijek iznosila da je nacionalno oslobođenje Hrvatske bitni i prvotni preduvjet za svaki daljnji napredak, HRS je stalno isticala i druge vidove javnoga života. U populariziranju svojih konkretnih ideja služile su joj, osim časopisa, letaka i knjiga, i magnetofonski snimci, da bi živom riječi približavala svoje ideje širokim slojevima hrvatskoga naroda. Tako je magnetofonska vrpca br. 6, čije je pripremanje dovršeno na sam Uskrs 1989., velik dio posvetila ekonomskim pitanjima. Za bolje upoznavanje tih misli, koje ni nakon izbora 1990. nisu izgubile svoju aktualnost, prenosimo dio posvećen gospodarskim pitanjima.

☆

U siječnju 1988. objavila je Hrvatska republikanska stranka na engleskom i hrvatskom jeziku "Prijedlog za rješavanje krize". * U točki 6 toga prijedloga sadržan je prilično podroban ekonomski program buduće hrvatske države. Ova točka glasi:

"Hrvatska bi trebala uvesti mješovitu ekonomiju. Uz socijalističku ekonomiju koja se je izgradila kroz četrdeset godina komunističke vladavine, mora se dopustiti razvitak privatnog sektora i omogućiti mu slobodno natjecanje s državnim sektorom. U što kraćem roku nakon uspostave jedne nezavisne hrvatske drža-

* **Republika Hrvatska** br. 160 (10.IV.1988.) str. 64-69.

ve moraju se ukinuti sve državne subvencije različitim sektorima ekonomije i trebaju se donijeti jasna pravila za promicanje modernih i djelotvornih jedinica proizvodnje. Prirodnom selekcijom eliminirat će se nedjelotvorne i zastarjele gospodarske jedinice, i to u okviru jasnih zakonskih propisa koji će osigurati doista slobodno natjecanje. Ne bi se smjelo dopustiti stvaranje ni privatnih ni javnih monopola, a ekonomske i socijalne smjernice moraju zajamčiti da neobuzdana privatna pohlepa neće zamijeniti sadašnju javnu neefikasnost i neodgovorno rasipanje sredstava."

Da bismo našim slušaocima dali bolji uvid u ekonomska rješenja koja zastupa Hrvatska republikanska stranka, postavili smo nekoliko pitanja dr. Ivi Korskom, predsjedniku Hrvatske republikanske stranke.

Pitanje: Doktore, uzimajući u obzir sve teškoće i sve probleme u kojima se danas nalazi Jugoslavija, kao i one s kojima će se susresti Hrvatska nakon svoga oslobođenja, da li Vi gledate pesimistički na našu budućnost.

Odgovor: Ne, nikako! Vjerujem u mogućnost ekonomskog preporoda u Hrvatskoj kad se jednom oslobodi komunističke dogme i jugoslavenskog okvira, te kad hrvatski narod bude ostvario hrvatsku državu kao nužni i prirodni okvir za sve svoje djelatnosti. Tek onda će se hrvatske umne, tehničke i radne snage osloboditi spona i moći će tražiti hrvatska rješenja ne samo na političkom, kulturnom i vjerskom području, nego i na ekonomskom području i u izgrađivanju novih socijalnih odnosa. Ali nikada ne smijemo zaboraviti da ćemo u času oslobođenja preuzeti veoma teško naslijeđe komunističkog gospodarstva. Zato predlažemo mješovito gospodarstvo, ne kao kompromis nego kao praktičan izlaz iz krize, da zbog dogmatskog liberalnog pristupa ne bismo uništili ono što je možda zdravo u postojećoj ekonomiji.

Pitanje: Ne bi li brza privatizacija bila ekonomski najkorisnije rješenje u času oslobođenja Hrvatske?

Odgovor: U teoriji se preporučuje brza privatizacija. Ali to nije privatizacija na brzinu, kad se donose mjere bez potrebnog proučavanja stvarnosti. Nasilno privatiziranje isto je tako progrešno kao i nasilno nacionaliziranje. U ekonomiji kao ni u politici ne smijemo biti dogmatici, nego moramo u prvome redu biti realisti.

Pitanje: Koje bi glavne mjere država trebala odmah poduzeti?

Odgovor: Ekonomski su zakoni toliko složeni da nijedna birokracija ne može predvidjeti sve rezultate poduzetih mjera. Zato su na dulji rok štetne mnoge mjere koje država poduzima na ekonomskom polju. Jedino stvaranje jasnih i stalnih pravila igre, dakle dobro smišljenih zakona,

može dovesti do ispravnog razvitka narodnog gospodarstva. U prvom redu treba ukinuti sve subvencije, javne kao i tajne, jer one znače da cijeli narod mora izdržavati ekonomski nezdrave jedinice.

Pitanje: Što podrazumijevate pod tajnim subvencijama?

Odgovor: Među tajne subvencije spadaju monopoli, društveni kao i privatni, koji neopravdanim dizanjem cijena i neracionalnom proizvodnjom, zaštićeni od konkurencije koja je temelj ekonomskog napretka, u konačnici dovode do ekonomskog zaostatka i do socijalnih nepravda. Neopravdano dizanje cijena uzrokuje inflaciju, koja je najnepravedniji porez, jer pogađa one ekonomski slabije: namještenike, radnike, seljake i obrtnike, a pogotovo umirovljenike koji bi trebali pristojno živjeti od plodova cijelog jednog života provedenog u radu.

Pitanje: Država, dakle, treba osigurati slobodu i na ekonomskom polju, jer će tek tako doći do izraza sva kreativnost, sposobnost i radišnost hrvatskog čovjeka.

Odgovor: To je točno. Ako Hrvatska, nakon oslobođenja, osigura privatnicima, pogotovo u poljoprivredi, ribarstvu, trgovini, obrtu, maloj industriji i turizmu, slobodu rada, zarade i investicija, stvorit će se temelj za solidan napredak.

Pitanje: Što držite o mogućnosti stranih investicija?

Odgovor: Prvih godina trebalo bi ograničiti strane investicije, osim onih koje bi donijeli Hrvati vraćajući se u domovinu iz slobodnog svijeta. Hrvatsko gospodarstvo, naime, neće biti dovoljno jako da se obrani od monopolističkih pokušaja nekih stranih ulagača.

Pitanje: Vaš je oprez razumljiv. Lako bi se moglo dogoditi da strani kapital u času otvaranja ekonomije za male svote kupi sve važnije ekonomske objekte. Imajući to na pameti, koje bi mjere trebalo poduzeti s većim industrijskim poduzećima kao i s temeljnim industrijama (energetskim, metalurškim, kemijskim i elektrotehničkim)?

Odgovor: Veća industrijska poduzeća trebala bi se organizirati u obliku dioničarskih društava a njihovi namještenici i radnici zadobili bi značaj vlasnika. U tu svrhu trebali bi dobiti određeni broj dionica. Zbog zaštite od eventualnih pokušaja stranoga kapitala da preuzmu neka poduzeća bez posebne ekonomske nužde, kao i zbog boljega nadzora u razdoblju prijelaza od socijalističkog na privatni sustav, država bi trebala u prvo vrijeme zadržati za sebe određeni postotak dionica. Ali i kraj toga, poduzeće bi trebalo poslovati samostalno i bez državne subvencije.

Pitanje: Što bi bilo dalje s tim poduzećima?

Odgovor: Ona poduzeća koja će se održati bez subvencija i bez

monopola dokazat će time da su zdrava i sposobna za život i da im je vodstvo ispravno, pa bi mogla i nadalje ostati kao društveno vlasništvo (naravno u novom obliku dioničarskih društava), bilo kao radnička ili državna poduzeća. Slabija poduzeća morat će reorganizirati svoje poslovanje i potražiti nove kapitale i novu tehnologiju, dakle trebaju se ustrojiti kao mješovita poduzeća. A ona koja se ni na taj način ne bi mogla održati, trebala bi potražiti kupca koji bi ih preuzeo u cijelosti. Sve to treba ići bez izravne državne intervencije, ali pod budnim nadzorom države, da se reorganizacija ne bi pretvorila u pljačku.

Pitanje: No bit će i takvih poduzeća koja neće moći naći ni novih kapitala ni kupca koji bi ih preuzeo. Što treba učiniti s njima?

Odgovor: Treba ih likvidirati, jer bi njihovo subvencioniranje predstavljalo nevidljiv porez u obliku inflacije, koju onda plaća cijeli narod da održi ono što je ekonomski neodrživo.

Pitanje: Sve u svemu, radilo bi se o organskom procesu privatizacije, bez naglih i nasilnih otpuštanja i bez stvaranja novih dugova i novih "gubitaša". No neće li ipak taj prijelaz biti bolan za one koji danas rade u državnim ili društvenim poduzećima i koji su naviknuli na ritam rada sasvim drugačiji od onoga što u drugim zemljama nameće suvremeni, postindustrijski sustav?

Odgovor: Moramo razumjeti radnike i namještenike u Jugoslaviji kad na poslu zabušavaju (da upotrijebim pučki izraz). Kada dođu u slobodni svijet, isti ti ljudi rade dobro i savjesno. No zašto bi se mučili i trudili u državi i sustavu gdje se rad ne nagrađuje i gdje se ne napreduje u skladu sa zaslugama nego po političkim i policijskim kriterijima. Kad se budu promijenili uvjeti rada i radnik i namještenik bude znao i osjetio da se nalazi u vlastitoj državi, da ga nitko ne iskorištava i da je korisnik svoga rada, onda će se i on ponašati onako kao što se ponašaju Hrvati kad su na radu u slobodnom svijetu.

Pitanje: Osim toga on će biti suvlasnik svoga poduzeća, jer će imati određeni broj dionica. A što veći bude dobitak toga poduzeća, bit će veći i njegov udio koji će dobiti na koncu poslovne godine osim redovite plaće.

Odgovor: Ipak, uvijek će biti manji dio takvih radnika i namještenika kojima će biti teško prilagoditi se novim radnim uvjetima. Svaki je početak težak, pa ni prijelaz na slobodno radno tržište ne može se ostvariti bez napora. No bez takve sanacije hrvatska se privreda nikada neće posuvremeniti, niti će Hrvatska moći ući u međunarodne gospodarske zajednice kao ravnopravan čimbenik, nego će i nadalje životariti kao izvoznik jeftine radne snage, kao što je životarila Jugoslavija,

čiji je jedini stvarni kapital bio hladni rat radi kojega je dobivala pomoć od stranoga svijeta kojemu je služila kao izazov komunističkom vojničkom ali ne ekonomskom bloku.

Pitanje: Danas komunistički blok više ne postoji u smislu hladnoratnog razdoblja.

Odgovor: I zato Hrvatska neće moći računati na ulogu privilegiranog prosjaka kao što je to bila Jugoslavija za 35-godišnje Titove vladavine. Hrvatska može računati na uspjeh samo ako bude mali, živi i napredni proizvođač i kao malo ali stabilno, slobodno tržište, integrirano u veliko europsko tržište.

Pitanje: Sve u svemu, Vi ste optimist!

Odgovor: Dakako! Vjerujem da će še većina radne snage u velikim industrijskim poduzećima brzo prilagoditi suvremenom načinu rada, čim bude osjetila da radi za sebe i za svoju budućnost, a ne za povlaštenu partijsku birokraciju, tako da će ova organska privatizacija sačuvati sva stvarna radna mjesta, a ukinuti samo ona povlaštena. U maloj industriji, obrtu i u poljoprivredi uopće neće biti poteškoća u tom prelaznom razdoblju, jer su i danas gubitaši uglavnom velika industrijska postrojenja u kojima vlada, osim toga, i velika korupcija.

Pitanje: Mi imamo, međutim, drugih teških problema. Kako će se riješiti problem nezaposlenih ili nedovoljno zaposlenih? Pa problem iseljenika i pogotovo problem mladih koji nakon završenog školovanja ne mogu naći zaposlenja u svojoj struci?

Odgovor: Ne postoje magična rješenja nego samo razumna rješenja. Ono što je učinila Zapadna Njemačka poslije rata, kad je sve bilo srušeno. Ono što su u manjoj mjeri učinile i druge europske države. Tim putom treba ići Hrvatska.

Pitanje: Rješenje predstavljaju vlastiti napor, slobodna ekonomija i oslobađanje kreativnih snaga naroda od birokratskih spona koje je nametnuo jugoslavenski režim.

Odgovor: Jest. Sanacijom privrede i otvaranjem cijeloga gospodarstva inicijativi poduzetnih ljudi ubrzo će se stvoriti nova mjesta koja će korak po korak apsorbirati radnu snagu onako kao što se to dogodilo u Njemačkoj pod vladama Konrada Adenauera i Ludwiga Erharda, kad je nova slobodna ekonomija zamijenila ostatke dirigirane nacionalsocijalističke ekonomije, koje su ostatke preuzele i održavale pobjedničke vlasti. Njemačka je počela živjeti, na početku veoma skromno, u okviru svojih vlastitih sredstava. Nije prosjačila, nije se zaduživala, nije očajavala niti je zdvajala. U nepunih deset godina, od veoma siromašne zemlje postala je industrijska, trgovačka i poljoprivredna sila prvoga reda.

Pitanje: No da, ali Vi govorite o Nijemcima. Vi govorite o takozvanom njemačkom čudu.

Odgovor: U ekonomiji ne postoje čudesa, nego rad, znanje, volja, napor i kapital. Osim toga postoje neke zakonitosti, pa ako ih zajednica ne poštuje, rezultati su porazni. Komunisti su vodili ekonomiju voluntaristički, bez obzira na ekonomske zakone. I zato su propali. Ne smijemo ponoviti njihove pogreške. Moramo primijeniti isti recept koji su toliko uspješno primjenjivali Nijemci i svi drugi narodi koji danas predstavljaju razvijeni i stabilni ekonomski svijet. Dakle, ako želimo napredovati, moramo stvoriti slobodnu tržišnu ekonomiju, demokratski, višestranački sustav i osigurati narodnu slobodu u okviru nezavisne hrvatske države.

Pitanje: Vi, dakle, govorite o povezanosti slobodne ekonomije s osobnom i narodnom slobodom.

Odgovor: Nema drugog puta do blagostanja. U političkoj diktaturi, bez nacionalne slobode ili uz nacionalno ugnjetavanje i zapostavljanje, ne može se uspostaviti ni slobodna ekonomija ni slobodno tržište, a još manje se mogu smanjiti državni izdaci među kojima najveći postotak zauzimaju izdaci za neproduktivan rad, kojemu je svrha osiguravanje povlastica vladajuće klase i nasilnog državnog okvira. Sloboda je nedjeljiva i svi pokušaji spajanja nespojivoga osuđeni su na propast. Zbog neriješenih nacionalnih problema nikakva ekonomska reforma ne može uspjeti u Jugoslaviji, pa ni onda kad joj zapadne sile daju velike kredite ili opraštaju dugove. Može se postići samo časovito popuštanje krize. Ali dok se ne odstrane uzroci koji su doveli do krize, ova se ne može riješiti. Kako su glavni uzročnici današnje krize u Jugoslaviji sama jugoslavenska država kao koncepcija i komunizam kao njezina ideološka podloga, nema rješenja dok se ono područje ne podijeli na slobodne narodne države, a komunizam zamijeni sustavom političke i ekonomske slobode.

Pitanje: Znači da je za napredak hrvatskog naroda preduvjet uspostava suverene hrvatske države s demokratskim, višestranačkim uređenjem te sa slobodnom ekonomijom.

Odgovor: Upravo tako. Moramo primijeniti njemački recept i stvorit ćemo hrvatsko čudo. Hrvatska može postati mala, ali politički, ekonomski i socijalno zdrava sila, kao što su to danas Belgija, Nizozemska i Danska, kojima blagostanje nije palo s neba, pa ni zbog Marshalova plana, nego su ga postignule ispravnim gospodarskim sustavom, slobodnim političkim životom, dobrom socijalnom organizacijom i savjesnim radom svih slojeva naroda. Izlaskom iz Jugoslavije Hrvatska će se riješiti teškog tereta koji predstavlja Jugoslavenska narodna armija, represivni aparat i državna birokracija, ustanove koje su neophodno potrebne da bi se očuvala jugoslavenska država koja bi bez njih propala u nekoliko dana.

Pitanje: No da bismo mogli pokrenuti ekonomiju, trebat ćemo osim toga i određeni kapital. Jugoslavija i njezin komunistički sustav potpuno su nas osiromašili i Hrvatska danas nema dovoljno kapitala. Kako ćemo doći do početnog kapitala?

Odgovor: Ekonomski i politički slobodna i stabilna Hrvatska sigurno će uspjeti privući hrvatske kapitale koji su danas u inozemstvu. Radi se o manjim kapitalima koji su idealni za manju zemlju u kojoj mogu odigrati istu ulogu koju imaju veliki kapitali u velikim zemljama. Priliv tih kapitala i domaća štednja, a ne zaduživanje u inozemstvu, stvorit će podneblje u kojemu će hrvatska radna snaga imati posla ne samo da može preživjeti nego će vremenom stvoriti blagostanje koje će joj omogućiti normalan razvitak da postigne ono što danas imaju radnici i namještenici u slobodnim europskim zemljama.

Akter i kroničar

Diplomirani ekonomist, dr. Hrvoje Šošić, nije ni običan ni svakodnevni znanstvenik. On ne živi u bjelokosnoj kuli niti u profesorskom kabinetu, ali nije ni angažirani znanstvenik marksističkog tipa koji znanost podvrgava svojoj ideologiji. Šošić je nešto posebno. On je borac, akter, svjedok i kroničar, sve u jednoj osobi. Ali on je i uvjereni katolik i hrvatski nacionalist, i to je posvjedočio višestrukim robijanjem u Jugoslaviji.

Njegove dvije knjige "Raspeta Hrvatska", čije je drugo izdanje dovršeno 18. siječnja 1990., dakle u tijeku zadnjih trzaja dugotrajne komunističke diktature u Hrvatskoj, i "Hrvatska politička opozicija od Stepinca i Šubašića do Kuharića i Tuđmana", čiji je tekst dovršen 20. svibnja 1990., dakle nakon poraza komunizma i uoči sastanka novoizabranog Hrvatskog sabora, predstavljaju neiscrpnu riznicu osobnih i dokumentarnih svjedočanstava, koja će po svojoj vrijednosti rasti što više se budemo udaljivali od doba koje one opisuju. *

Hrvoje Šošić (rođ. 1928.) je

* "Raspeta Hrvatska", II, izdanje, Zagreb 1990., 915 stranica teksta i reprodukcija.

"Hrvatska politička opozicija od Stepinca i Šubašića do Kuharića i Tuđmana", Zagreb 1990., mali format, 76 stranica.

strastveni i duboko angažirani svjedok, koji sudjeluje u događajima koje opisuje, ali kad o njima piše radi kao znanstvenik, svjestan da osjećaji moraju biti u drugom redu. Prvi red pripada činjenicama. "Moje svjedočenje, moje svjedočanstvo vrijedi samo utoliko ukoliko je izvorno, proživljeno, propaćeno," piše u "Raspetoj Hrvatskoj" (str. 12). "Svjedočim hladnokrvno kao znanstvenik, ali svjedočim i pun emocije, jer sam čovjek i želim da moje svjedočanstvo dopre do svakog čovjeka bez obzira na stupanj njegova obrazovanja" (str. 13).

Od početka hrvatskog preporoda, koji je nastao nakon pada Aleksandra Rankovića i očitovao se Deklaracijom o hrvatskom književnom jeziku 1967., te procvao za vrijeme velikih rasprava o ustavu, da se pretvori u niz ljudskih tragedija nakon Titova državnog udara u Karađorđevu 1. prosinca 1971., preko godina progona i zatvora, te očiglednog propadanja komunističkog sustava za vrijeme dugih godina Titovih epigona, Šošić skuplja dokumentarnu građu i dodaje svoje osobno svjedočanstvo o glavnim etapama toga procesa, dovršenog izbornom pobjedom Hrvatske demokratske zajednice 1990. Njegovo srce plače: "Dezintegrirano je njeno (tj. Raspete Hrvatske, naša primj.) nacionalno-biće, većina stanovnika su joj građani drugoga reda" (Id. str. 9).

U obilju materijala u opsežnoj knjizi "Raspeta Hrvatska" ističu se tri teme (a ima ih velik broj, jedna zanimljivija od druge): kritika komunističke vlasti koja je etiketiranje riječju "Maspok", koja je nastala tek poslije 1971. kad je trebalo uništiti nosioce i pripadnike hrvatskog preporoda, sotonomija i njen glavni nosilac prof. dr. Kosta Mihailović, i slučaj "Agrokomerc" i obrana Fikreta Abdića.

"Maspok i maspokovci potrebni su kao čavli za držanje Hrvatske raspetom", piše dr. Šošić, te malo dalje nastavlja: "Rekoh da su Goli otok i Dachauški procesi te bezbroj sličnih tema iscrpljene i razjašnjene, ali da se čavli raspete Hrvatske stalno drže na tihoj vatri represije i utjerivanja narodu paničnog straha" (str. 37).

Šošić kao znanstvenik, gospodarski stručnjak i oštar polemičar dolazi do izražaja u poglavljima koje je posvetio beogradskom radikalnom ekonomistu prof. dr. Kosti Mihailoviću, glavnom teoretičaru srpskog marksističkog uništavanja hrvatske privrede, a koje dr. Šošić krsti sotonomijom. Oštrinom vrsnoga polemičara Šošić opisuje "perpetuum mobile" Koste Mihailovića.

"Prof. Mihailović određeno tvrdi da nudi 'idejna rješenja za ključna pitanja strategije razvoja i privrednog sistema' s uvjerenjem: 'Kvalifikovanom ekonomisti neće biti teško da prepozna alternative koje se nude i utvrdi njihova konzistentnost' (str. 8). 'To znači da je u određenim uslovima moguće (je) istom ili čak manjom proizvodnjom zadovoljiti istinske ljudske potrebe.'" (Idem, str. 549) Ovim "biserom" iz Mihailovićevih spisa Šošić je razotkrio šarlatanstvo tzv. radikalnih ekonomista u Jugoslaviji koji su, danas već svima očigledno, uspjeli dotjerati "jugoslavenske" narode na prosjački štap, a Jugoslaviju pretvoriti u prosjaka Europe. Ipak, potrebno je čitati podrobnosti Šošićeve raščlambe (preko 150 stranica), da se uzmogne ući u bit te sotonomije koja je u želji da osigura srpsku privrednu prevlast, uz slovensku, hrvatsku i bosansku ekonomiju uspjela uništiti i svaki gospodarski napredak u Srbiji.

Nije moguće jednim citatom ocrtati slučaj "Agrokomerc" i obranu Fikreta Abdića. Dr. Šošić je kao gospodarski stručnjak proučio cijelo poslovanje te najveće proizvodne jedinice Bosne i Hercegovine, koju su iz političko-partijskih razloga uništili sami komunisti na vlasti u Sarajevu.

"Raspeta Hrvatska" je zbirka dokumenata, do kojih je inače teško doći.

Mala knjižica "Hrvatska politička opozicija" opisuje razdoblje pada komunizma u Hrvatskoj. Napisana na isti način kao i "Raspeta Hrvatska", ona opisuje zadnju fazu propadanja komunističkog sustava u Hrvatskoj i kako se počeo razvijati višestranački sustav na ruševinama komunističkog jednoumlja. I u tome je procesu dr. Šošić i akter i svjedok i kroničar. Posebno je zanimljiva Izjava hrvatskih intelektualaca o hrvatskom jeziku od 18. siječnja 1990., koju su sastavili dr. Šošić i dr. Marko Veselica, a koju je potpisalo 235 hrvatskih intelektualaca. Izjavu su predali predsjedniku Sabora SR Hrvatske dr. Anđelku Runjiću, te ona "nedvojbeno pokazuje kako su hrvatski intelektualci anticipirali temeljne želje, težnje i volju hrvatskog naroda za sveobuhvatnim hrvatskim suverenitetom i sveobuhvatnom hrvatskom državom, što će sve plebiscitarno izraziti hrvatski narod na izborima" ("Hrvatska politička opozicija", str. 21).

Kao sudionik i svjedok očevidac Šošić donosi i neke podatke i dokumente o osnutku Hrvatske demokratske zajednice kao i nekih kršćansko - demokratskih stranaka. No pisati o tome značilo bi prepisati ovu sadržajem bogatu knjižicu.

REPUBLIKA HRVATSKA

TROMJESEČNI ČASOPIS

•

Prvi broj časopisa izišao je 1951. godine u Buenos Airesu (Argentina), a od tada je izlazio redovito svaka tri mjeseca. Urednici su mu bili: Prof. Ivan Oršanić, prof. Ante Oršanić, Viktor Kos, Mladen Petrić i dr. Ivo Korsky.

•

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. **Kazimir Katalinić**

Adresa: Bauerova 21, 41000 Zagreb

Telefon i fax: 041/449106

•

Savjet časopisa: Dipl. ing. Anđelko Berić, prof. Kazimir Katalinić, dipl. ecc. Ljubica Ladan, prof. Mario Ostojić i Marin Tomljanović.

•

GODIŠNJA PRETPLATA

(četiri broja):

200 dinara (ako se uplati prije 1. studenog 1991.)

Pretplatu slati na žiro račun Hrvatske republikanske zajednice br. 30102-678-80186 SDK-Zagreb.

Tisak: Tiskara ZUC Sveti I. Zelina

Sadržaj

Časopis je registriran pri Ministarstvu informiranja Republike Hrvatske pod brojem 1340, dne 26. 8. 1991. Oslobođen plaćanja poreza na promet.